

ÅRET 2005

”Ny organisering”

I desember 2004 gjennomførte Pro Sentret en evaluering av organisasjonen. Spørsmålet vi stilte var om vår organisering tilfredsstilte kravene i markedet. Vi hadde sett store endringer på prostitusjonsarenaene de siste årene. Dette gjaldt særlig den voksende utenlandske prostitusjonen. Evalueringen og diskusjonene som fulgte førte til at vi organiserte oss enklere og mer smidig enn før og forhåpentligvis med bedre utnyttelse av ressursene.

Vi delte sentret i to hovedområder:

1. En avdeling for dokumentasjon
2. En avdeling for klinisk arbeid

Under dokumentasjonsavdelingen sorterer dokumentasjon og forskning, offentlig debatt, undervisning og informasjon, nettverksarbeid nasjonalt og internasjonalt og en overvåkning av prostitusjonsmarkedet i Norge.

Under den kliniske avdelingen sorterer alt arbeid av sosial og helsefaglig karakter overfor både norske og utenlandske prostituerte. Dette gjelder alt vårt oppsøkende arbeid både på inne- og utemarkedet og all poliklinisk oppfølging av enkeltpersoner.

Slik er også denne årsmeldinga organisert.

Innholdsfortegnelse

Forord	side 3
Dokumentasjon	
”Nigeria all over the place”	side 4
Utenlandsk prostitusjon I Norge	side 5
Menneskehandel	side 14
Hvordan skal vi møte kjøperne av seksuelle tjenester	side 21
Barn og unge	side 22
Nettverksarbeid og annet samarbeid	side 24
Ny kunnskap	side 26
Det kliniske arbeidet	
Pro Sentrets ideologiske plattform	side 31
Nye grupper, nye utfordringer	side 31
Individuelt klientarbeid	side 33
Varmestue/miljøarbeid	side 34
Oppsøkende arbeid på gata	side 35
Oppsøkende arbeid på institutter og i leiligheter	side 36
Helsetilbud	side 37
Prosjekter	side 43
Statistikk	side 44
Vedlegg: Kulturformidling	side 45

Forord

Årene flyr. Pro Sentret går nå ut av sitt 22. år. Å spå om framtida er ingen forunt og godt er det. Ingen av oss som har arbeidet ved sentret noen år ville spådd den utviklingen vi har fått i Norge de siste årene med dominans av utenlandsk, organisert prostitusjon. Det hadde muligens tatt motet fra oss. Dog skjønnte vi det før mange andre i Norge ble oppmerksomme. Dette fordi vi har lagt vekt på tett samarbeid med ulike utenlandske nettverk og organisasjoner. De fleste andre land i EU hadde i lengre tid erfaring med denne form for grenseoverskridende prostitusjon. De hadde både beskrevet utviklingen for oss og tatt i bruk metoder i arbeidet som vi var ukjente med i Norge. Da de første østeuropeiske kvinnene kom til Norge for å selge sex, ble vi ikke tatt helt på senga. Norge var kanskje det landet i Vest Europa som fikk denne bølgen av organisert prostitusjon sist?

Det var åpenbart at når markedene nede i Europa ble presset, kom fenomenet hitover. Her var det penger å tjene for både bakmenn og kvinnene selv. Når Sverige kriminaliserte sin prostitusjon og Holland legaliserte sin, så hadde dette effekt på Norge. Begge landene hadde som utgangspunkt å få kontroll med prostitusjonen om enn med diametralt forskjellige virkemidler. Begge deler kan på enkelte felter føre til det samme. Når man regulerer markedet vil de delene som ikke passer inn forflytte seg. I Sverige gikk prostitusjonen under jorda eller over grensene. I Holland gikk de illegale delene samme vei. Det er i årene etter at disse landene regulerte sin politikk at Norge har fått den store bølgen med utenlandsk, organisert prostitusjon. Vi kan slå fast at intet land lever for seg alene. Hva vi gjør i Norge vil ha effekt på langt flere enn oss selv.

Heldigvis har Norge valgt å være med i det internasjonale samarbeidet for å bekjempe menneskehandel. Vi kan bl.a. gjøre det ved å sette i gang tiltak i vårt eget land som bidrar. Vi er kommet et stykke på veien ved Handlingsplaner, men det gjenstår en del handlinger. Pro Sentret vil gjerne bidra i debatt og med forslag til at handling blir satt ut i livet og ikke minst at handlingene fører til at kvinner utsatt for menneskehandel kan få den beste hjelpen og beskyttelsen Norge kan gi. Vi er et rikt land på kloden og kan yte mye mer enn vi gjør i dag. Vi må bygge på det beste i vår norske humanistiske tradisjon og ikke være så redde for at hjelpen skal utnyttes at vi stiller så store krav at få får hjelp. Siden ingen politiske partier i Norge kan smykke seg med å sitte på de gode løsningene, vil vi komme fortere til målet hvis vi ser bekjempelsen av menneskehandel som et tverrpolitisk dugnadsarbeid. Men midt oppe i dette, skal vi passe oss for å glemme de norske kvinnene i prostitusjonen. Deres problemer er ikke løst, kanskje heller forsterket, nå når vi har fått hit utenlandske kvinner som også trenger assistanse.

I året som kommer bør vi fokusere mer på den globale fattigdommen og økonomien i prostitusjonen og mindre på kvinnes moral. Det vil kanskje både utvide vår forståelse og bekjempe noen fordommer vi måtte ha. Vi kunne alle risikere å bli klokere.

Liv Jessen
leder

”Nigeria all over the place”

I 2005 traff Pro Sentret 393 kvinner fra Nigeria mot 128 i 2004.

Hele året var preget av offentlige diskusjoner om tilstrømningen av nigerianske kvinner til prostitusjonen i Norge. Kvinnene er svarte, synlige og pågående. De opererer i hovedsak i gateprostitusjonen og har fått ord på seg for å ha en aggressiv atferd overfor potensielle kunder. De dominerer gateprostitusjonen i Oslo. Det rapporteres at kvinnene ikke bare er å finne på det tradisjonelle prostitusjonsstrøket, men også oppover paradegaten Karl Johan og at de sporadisk dukker opp andre steder i byen. Det blir bråk og noen forarges.

Markedet endrer seg hurtig. Konkurransen har vært hard det siste året. Prisene synker, det er stor mobilitet og uro. Kan det tyde på at markedet begynner å bli ”mettet”? Litt av den nigerianske prostitusjonen har dukket opp i Bergen og Stavanger. Også der har kvinnene inntatt gateprostitusjonen og beveger seg på andre steder enn de tradisjonelle strøkene.

Storbyene reagerer. Denne situasjonen har fått politi, helsepersonell og politikere til å ville aksjonere. Det har vært vanskelig å vite hvordan man skal begrense tilstrømningen av kvinner fra Nigeria. De fleste kommer ikke direkte fra hjemlandet. Mange har flere års opphold i et Schengen-land, fortrinnsvis Italia eller Spania. Derfor har de legal mulighet til å oppholde seg som turister i Norge.

Oslo politikammer sendte et forslag til Politidirektoratet hvor de ba om at utenlandske prostituerte skulle bortvises fra Norge. Forslaget ble avvist av direktoratet. Samme forslag kom opp i den offentlige debatten i Stavanger da problemene meldte seg der. Varaordfører Bjørg Tysdal Moe tok opp hansken og ba daværende justisminister Dørum om å arrangere en storbykonferanse hvor fokuset skulle være: *Menneskehandel – hva gjør vi med det?* Første møte ble avholdt i Oslo august 2005. Neste møte ble holdt i Oslo 12. desember. Her møtte representanter fra politi, embetsverket innen helse og sosialvesen samt noen politikere og enkelttiltak som jobber med tematikken.

Flere byer var invitert: Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand og Oslo. Selv om noen av disse per i dag ikke har mye utenlandsk prostitusjon, så de nytten av å kunne lære av hverandres erfaringer for å være forberedt på en mulig utvikling. Politiet i Trondheim og Bergen har siste året satt tematikken på dagsordenen og gjort erfaringer som politiet i andre byer kan dra nytte av. Storbykonferansene skal fortsette i 2006. En viktig gevinst er ikke bare utveksling av kunnskap mellom byene, men også at det rundt hver by blir opprettet nettverk av sosial- og helsepersonell, politi og embetsverk samt at arbeidet løftes til et politisk nivå. Bergen kommune har sågar laget en egen handlingsplan mot prostitusjon for perioden 2005 – 2008; et eksempel til etterfølgelse.

(Angående nigeriansk prostitusjon se egen rapport).

Utenlandsk prostitusjon i Norge

(se utdyping i egen rapport)

Prostitusjonsmarkedet i Norge er i kontinuerlig bevegelse. Utviklingen på de ulike arenaene endrer seg hurtig både med hensyn til hvor arenaene er, hvilke aktører som til en hver tid er til stede og hvordan det organiseres. Pro Sentret har vært på dette markedet siden 1983 og har fulgt utviklingen i over 20 år. Den mest markante endringen de siste årene er inntoget av utenlandske kvinner i prostitusjonen. Det er kvinner som kommer til Norge for en kortere periode kun for å selge seksuelle tjenester, enten i gateprostitusjon eller på innemarkedet. Økningen av utenlandske kvinner i prostitusjonen har på sin side ført til en økt organisering av prostitusjonen her til lands.

Arena og omfang

Prostitusjonsmarkedet er sammensatt. Kvinner og menn selger seksuelle tjenester til kvinner og menn på ulike arenaer. De ulike arenaene kjennetegnes i hovedsak av hvordan kontaktformidlingen mellom kjøper og selger foregår og hvor den seksuelle tjenesten utføres. Grovt sett kan man dele prostitusjonen inn i gateprostitusjon og prostitusjon på innemarkedet. Førstnevnte taler for seg, her selges seksuelle tjenester fra gata. Innemarkedet er mer mangfoldig og består av flere ulike arenaer, som massasjeinstitutter, leiligheter, mobil prostitusjon og hotell, restaurant, bar- og klubbprostitusjon.

Det er vanskelig å skaffe til veie systematisk viten om omfanget av kvinner og menn som selger seksuelle tjenester. De fleste prostitusjonsarenaene er vanskelig tilgjengelige. I tillegg er markedet i kontinuerlig bevegelse. Hvor mange som til enhver tid jobber på de ulike arenaene og på de ulike stedene kan endre seg radikalt på kort tid. Hvor ofte og hvor mye hver enkelt jobber, samt hvilke grupper som kommer og blir borte, endrer seg også raskt. Utviklingen, særlig i gateprostitusjonen i Oslo de siste årene, er et godt eksempel på hvor store fluktusjonene kan være innefor et relativt kort tidsrom.

Kartlegging av hele markedet i 2005

Til tross for at det er vanskelig å kartlegge markedet systematisk, har Pro Sentret siste året foretatt en så nøyaktig kartlegging som mulig. Vi har tatt for oss både det markedet som bekjentgjøres via annonser og gatemarkedet slik vi kjenner det i Norge i dag. Så langt har vi kommet fram til følgende tall:

Personer i gateprostitusjon :

Oslo	850		
Bergen	140		
Stavanger	65	Totalt	1055 (41 %)
Personer på annonsemarkedet (innemarkedet)		Totalt	1500 (59 %)
Totalt for landet i 2005			<u>2555</u>

Den mest synlige prostitusjonsarenaen er gateprostitusjonen. Den utgjør som tallene over viser 40 % av totalen. Tidligere har vi anslått den til å utgjøre kun 1/3 av markedet, trolig har den økt noe siste årene. Vi har bare rapporter fra Oslo, Bergen og Stavanger hva gjelder prostitusjon på gata. Kristiansand, Trondheim og Tromsø melder at de ikke kjenner noe fast gateprostitusjonsmiljø i sine byer. Heller ingen andre byer melder at slikt eksisterer. Vi antar at det kan finnes noe i byer med en spesifikt rusmiljø, men her finnes altså ingen tall.

Når det gjelder prostitusjon fra innemarkedet, foregår kontaktformidlingen via annonser. Vi kjenner ikke til noe stabilt prostitusjonsmiljø som ikke benytter seg av annonsering. Derfor har vi kartlagt annonsemarkedet nøye, både hva gjelder Internett og blader. Når vi har tatt høyde for enkelte feilkilder, har vi kommet fram til at innemarkedet utgjør 1500 enkeltpersoner i Norge i 2005. Denne arenaen dekker 60 % av totalen.

Når det gjelder andelen norske og utenlandske på hele markedet er det vanskelig å fastslå. Her igjen er det lettere å ha en oversikt over gateprostitusjonen, mens annonsemarkedet ikke alltid tilkjenner kvinnens nasjonalitet. Muligens finner vi 50/50 norske og utenlandske på innemarkedet. På gata i Oslo, Bergen og Stavanger har vi mer oversikt.

I Oslo er gateprostitusjon oppe i 1/5 norske og 4/5 utenlandske

I Bergen er 2/3 norske og 1/3 utenlandske

I Stavanger er 1/3 norske og 2/3 utenlandske

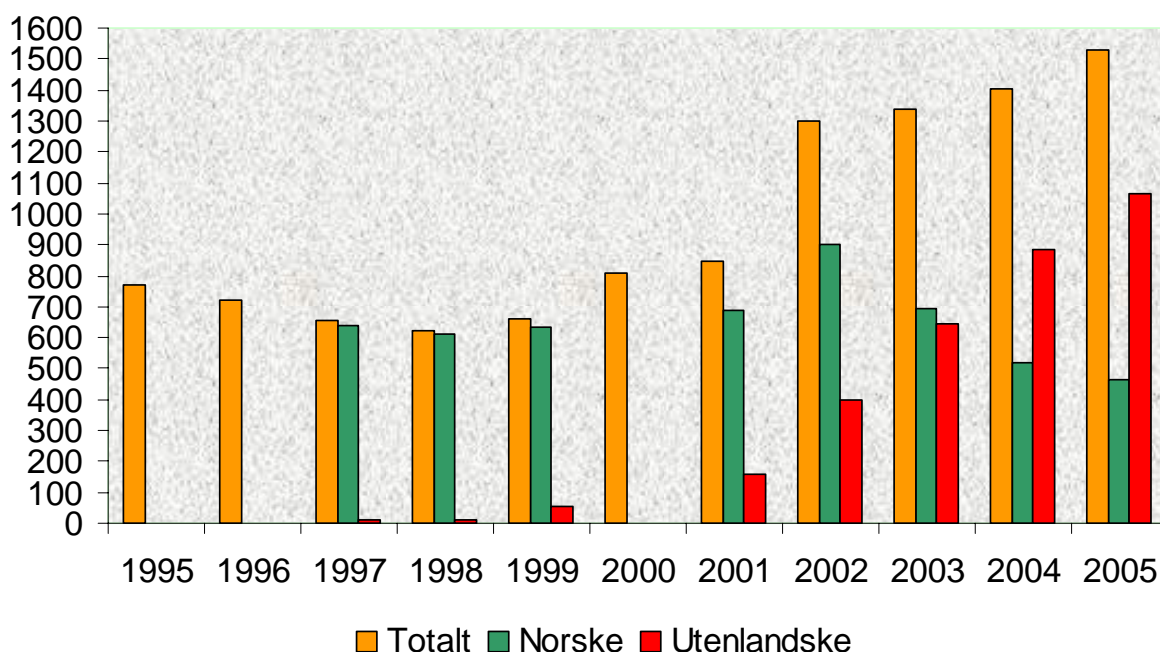
I 1995 og 1996 registrerte ikke Pro Sentret utenlandske kvinner i gateprostitusjonen i Oslo. Det betyr ikke at det ikke fantes kvinner av utenlandsk opprinnelse som solgte seksuelle tjenester på gata, men antallet var så lavt at det ikke ble registrert særskilt. Pro Sentret registrerte de første utenlandske kvinnene i gateprostitusjon i 1997. Antallet var da 12. I de påfølgende to årene ble det registrert et tilsvarende lavt antall utenlandske kvinner på gata. Rundt årtusenskiftet skjedde det imidlertid en markant endring. Tilstrømningen av kvinner fra Øst-Europa økte betraktelig og de

dominikanske kvinnene dukket også opp i gateprostitusjonen. Disse to gruppene var de dominerende utenlandske grupperingene i gateprostitusjonen fram til 2004 da de nigerianske kvinnene for alvor kom til Norge. I løpet av de to siste årene har de utkonkurrert alle andre og utgjør i dag den største gruppa av utenlandske kvinner i gateprostitusjonen. I tillegg til å dominere gateprostitusjonen i Oslo, som nå nærmest utelukkende består av utenlandske kvinner, har nigerianerne også funnet veien til gateprostitusjonen i andre store byer som Bergen og Stavanger.

Innendørsmarkedet utgjør i dag 60 % av det totale prostitusjonsmarkedet. Salg av seksuelle tjenester på denne arenaen er betraktelig mindre synlig enn prostitusjon som foregår i det offentlige rom. Arenaen er også i stadig endring. Det kan være stor mobilitet mellom de ulike arenaene på innendørsmarkedet, men lite tyder på at det opp igjennom årene har vært særlig overlapping mellom innendørsmarkedet og gateprostitusjonen. Det kan imidlertid virke som om dette er i ferd med å endre seg noe. Pro Sentret erfarer oftere enn før at kvinner selger seksuelle tjenester både på innemarkedet og i gateprostitusjonen.

I tillegg til norske kvinner og menn i prostitusjon på innemarkedet har både det thailandske og det dominikanske miljøet vært godt etablert i lang tid på denne arenaen. Regelmessig oppsøkende arbeid på innemarkedet over flere år har resultert i at Pro Sentret har fått innpass i det thailandske, dominikanske og østeuropeiske miljøet, i tillegg til det norske miljøet.

Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall brukere på Pro Sentret og fordelingen norske og utenlandske i perioden 1995-2005. Selv om tabellen ikke sier noe om det faktiske antallet kvinner og menn som selger sex, men kun beskriver Pro Sentrets brukermasse, mener vi likevel at tallene gir en god indikasjon på de endringene som fant sted på prostitusjonsmarkedet i løpet av denne perioden.

Tabellen viser at økningen av utenlandske kvinner i prostitusjon i Norge, uavhengig av arena, for alvor begynte i 1999. Pro Sentret har dessverre ikke tall for 2000 som beskriver fordelingen mellom norske og utenlandske brukere. I 2001 derimot var det et faktum at personer med utenlandsk opprinnelse utgjorde 19 % av våre brukere. Den kraftige økningen fortsatte i de neste tre årene og i 2004 var så mye som 63 % av våre brukere utenlandske. Økningen har fortsatt inn i 2005 om enn med betraktelig mindre styrke. I dag er ca. 70 % av våre brukere av utenlandsk opprinnelse.

Hvor kommer kvinnene fra?

I 2005 hadde Pro Sentret 1063 utenlandske brukere fra 56 forskjellige nasjoner. Tabellen nedenfor viser hvilke områder våre brukere kommer i fra. I tillegg kommer 1 person fra Canada og 12 personer vi ikke kjenner nasjonaliteten eller regiontilhørigheten til.

Asia		Afrika		Sør Amerika og Karibia		Øst Europa		Vest Europa	
Thailand	146	Nigeria	393	Dominikanske Republikk	27	Bulgaria	90	Spania	13
Vietnam	2	Ghana	14	Brasil	7	Estland	70	Sverige	8
India	1	Liberia	5	Cuba	6	Litauen	46	Finland	5
Uzbekistan	1	Kenya	4	Venezuela	5	Romania	41	Hellas	3
		Kamerun	3	Colombia	4	Albania	38	Portugal	2
		Sør Afrika	3	Jamaica	3	Polen	34	Kypros	1
		Niger	2	Peru	3	Tsjekkia	22	Belgia	1
		Marokko	2	Chile	1	Russland	13	Tyskland	1
		Senegal	1	Ecuador	1	Latvia	7	Frankrike	1
		Sierra Leone	1	Nicaragua	1	Moldova	4	Italia	1
		Somalia	1	Mexico	1	Ungarn	2	Danmark	1
		Sudan	1			Slovakia	2		
		Tanzania	1			Hvite			
		Togo	1			Russland	1		
		Uganda	1			Bosnia	1		
Totalt	150		433		59		371		37

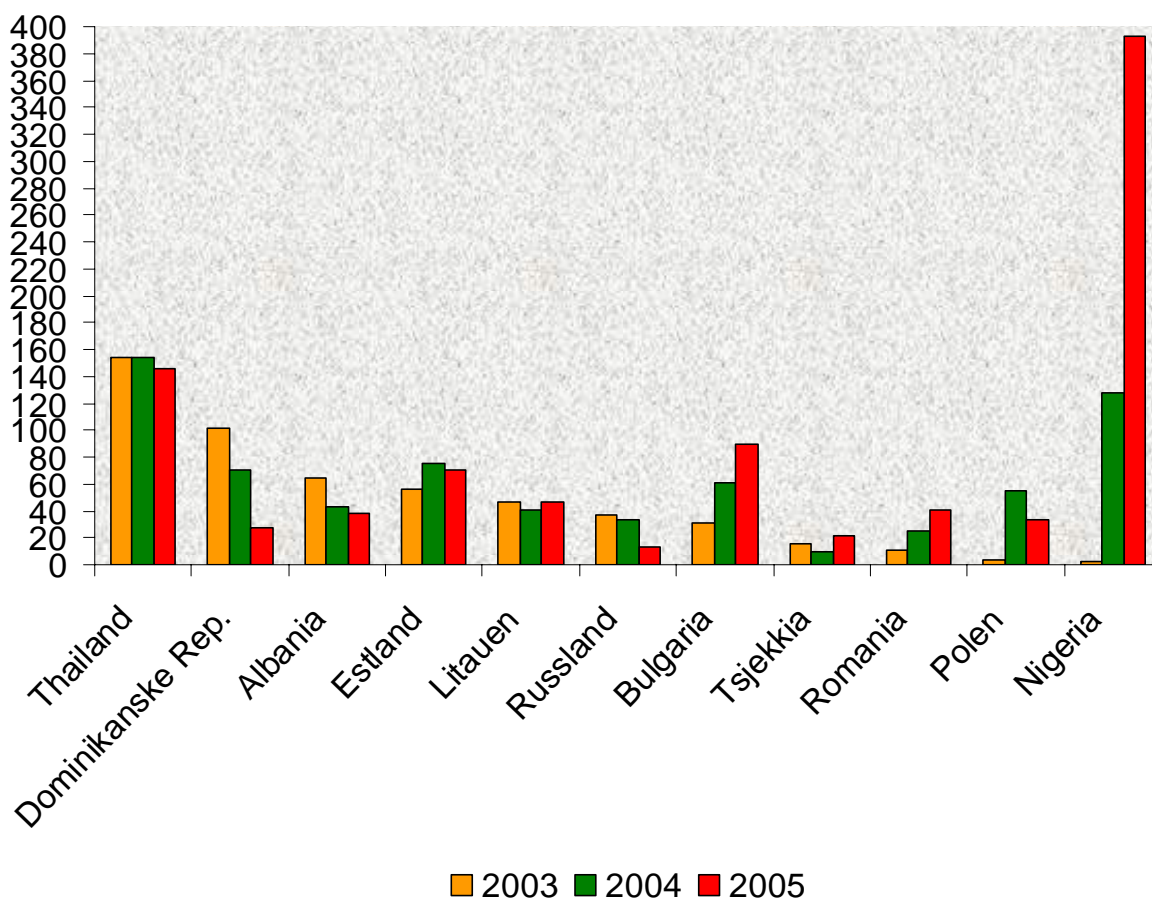
Helt siden de utenlandske kvinnene for alvor inntok det norske prostitusjonsmarkedet, har østeuropeiske kvinner utgjort den største gruppa. Til tross for at denne gruppen har hatt en liten vekst fra 2004 til 2005, har de nå blitt henvist til en andre plass. 2005 har definitivt vært afrikanernes år. Av Pro Sentrets brukere utgjør de nå den største gruppa. De er også den gruppen som har økt mest med en vekst på 218 % fra 2004 til 2005

Gruppen fra Asia er stabil mens antallet kvinner fra andre vesteuropeiske land er noe mindre i 2005 enn 2004. Den største reduksjonen finner vi imidlertid i gruppa som utgjør kvinner fra Sør-Amerika og Karibia. Denne gruppa talte 116 personer i 2004, men kun 59 i 2005; en reduksjon på 51 %.

Ser vi på de 11 største enkeltnasjonene over de siste tre årene, får vi et godt bilde av de endringene som har skjedd på prostitusjonsmarkedet i Oslo. Det thailandske miljøet holder seg tilsynelatende stabilt. Antallet kvinner fra Baltikum har heller ikke endret seg vesentlig de siste tre årene. Antallet russiske og albanske kvinner har gått noe ned, det samme har antallet kvinner fra Polen. Sistnevnte gruppe dukket for alvor opp i 2004, for å gå noe tilbake i 2005.

Kvinner fra Den Dominikanske Republik er den gruppen som har gått kraftigst tilbake i løpet av de siste tre årene. I 2003 hadde Pro Sentret 101 brukere fra dette området, i 2005 utgjorde de kun 27. Det er i hovedsak de dominikanske kvinnene på gata som har forsvunnet fra det norske prostitusjonsmarkedet. Som nevnt tidligere var dette kvinner med opphold i andre europeiske land som kom til Norge for i en kortere periode å selge seksuelle tjenester. Med økt konkurranse fra nigerianske kvinner, antar vi at de ikke lenger finner markedet her så attraktivt.

Blant de østeuropeiske kvinnene finner vi en liten økning blant tsjekkiske kvinner og en betraktelig mer markant økning av rumenske og bulgarske kvinner. Sistnevnte gruppe har økt fra 31 personer in 2003 til 90 i år. Ingen kan imidlertid tangere den eksplosive økningen av nigerianske kvinner i prostitusjon i Oslo. Som det kommer fram av tabellen nedenfor hadde Pro Sentret i 2003 kontakt med 2 personer av nigeriansk opprinnelse. I 2005 er tallet 393.

Utenlandske kvinner som selger seksuelle tjenester i Norge er ikke et nytt fenomen. Enkelte nasjonaliteter har vært representert på prostitusjonsmarkedet i mange år,

andre er nykommere. Nedenfor skisseres kort det Pro Sentret erfarer er spesifikt for kvinner fra de ulike områdene.

Thailand

I mange år har thailandske kvinner vært en del av prostitusjonsmiljøet i Norge og de har i alle disse årene utgjort den største enkeltnasjonen. Slik vi kjenner miljøet er det lite som tyder på at majoriteten av thailandske kvinner kommer til Norge gjennom organisert virksomhet.

I følge en ny studie fra det thailandske prostitusjonsmiljøet er det heller ikke tydelige tegn på at thailandske kvinner i Norge har vært utsatt for menneskehandel¹.

Rapporten konkluderer med at kvinnene selger seksuelle tjenester etter eget samtykke. Dette er også Pro Sentrets erfaring.

De fleste thailandske kvinner kommer til landet ved hjelp av personlige nettverk. Det kan være gjennom kontakt med personer i det thailandske miljøet her til lands eller gjennom kontakt med norske borgere. Majoriteten av kvinnene har således varig opphold i landet i kraft av å være eller ha vært gift med norske menn. Prostitusjon er derfor også sjeldent en del av den opprinnelige intensjonen med oppholdet i Norge, men et resultat av en vanskelig livssituasjon. Det kan således gå lang tid fra kvinnen kommer til landet og til hun går inn i prostitusjonen.

Thailandske kvinner selger seksuelle tjenester kun på innemarkedet, fra massasjeinstitutt eller leiligheter. Noen jobber alene som selvstendig næringsdrivende og har ingen ledd mellom seg og kunden bortsett fra annonsørene. Andre kvinner jobber i fellesskap.

Thailandske kvinner som kommer til Norge gjennom ekteskap har ofte en bakgrunn preget av "fattigdom". Ikke sjeldent kommer de fra husholdninger der mor alene har hatt ansvaret for å forsørge familien. Familien har derfor arbeidet hardt for å skaffe på ulike måter nødvendige midler. Et ekteskap med en norsk mann er nettopp en vei ut av "fattigdommen" og en mulighet til å i større grad kunne bidra til forsørgelse av egen familie. Thailandske kvinner i Norge sender da også penger hjem. Egne barn, foreldre og søsken nyter godt av hennes økonomiske bidrag.

Den Dominikanske Republikk

En annen gruppe i tilsvarende situasjon er kvinner fra Den Dominikanske Republikk. Dominikanske kvinner med varig opphold i Norge har over lang tid utgjort en relativt stabil gruppe i prostitusjonen på innendørsmarkedet. Kvinnene er eller har vært gift med norske menn, flere har inngått proforma ekteskap, og de har som regel vært i Norge en god stund. Som for de thailandske kvinnene kom de ikke til Norge for å selge seksuelle tjenester, men prostitusjon har blitt en løsningsstrategi for en vanskelig livssituasjon. Det dominikanske miljøet i Oslo er lite og gjennomsiktig. Kvinnene selger derfor ikke seksuelle tjenester på gata. De fleste i miljøet vet likevel

---

¹ Kristvik, E. (2004) Sterke hovud og sterke hjarte. Thailandske kvinner på den norske sexmarknaden. Seksjon for medisinsk antropologi, Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin. Universitetet i Oslo.

hvem som prostituerer seg. Det snakkes ikke åpent om prostitusjon, men det er heller ikke vårt inntrykk at disse kvinnene blir spesielt stigmatisert eller utstøtt.

I januar 2002 kom Pro Sentret for første gang i kontakt med kvinner fra Den Dominikanske Republikk som solgte seksuelle tjenester på gata. Etter dette traff vi i de påfølgende årene stadig flere i gateprostitusjonen. På kort tid etablerte de seg som den nest største enkeltnasjonen av utenlandske kvinner på det norske prostitusjonsmarkedet, kun overgått av kvinner fra Thailand. De dominikanske kvinnene som selger sex på gata har en annen bakgrunn enn de som er på innemarkedet. Majoriteten av disse kvinnene har kommet til Norge fra andre europeiske land, gjerne Frankrike og Spania. Ikke sjeldent har kvinnene fast arbeid i disse landene og kommer til Norge for kortere perioder, for eksempel i ferier, for å tjene ekstra penger. De oppgir selv at de kommer til Norge fordi prostitusjon er godt betalt her. Det er således ikke Pro Sentrets inntrykk at kvinner fra Den Dominikanske Republikk har blitt organisert til Norge, men at de på samme måte som kvinner fra Thailand bruker personlige nettverk for å få opphold i landet, eller benytter seg av de rettighetene de har som borger/tredjelandsborger i EU.

De dominikanske kvinnene som kommer til Europa har som regel lav utdanning og dårlig økonomi i hjemlandet. Alternativene er få og de mener å se en bedre framtid for seg og sine ved å reise til Europa. Pengene de tjener her blir da også i hovedsak brukt på familien i Den Dominikanske Republikk. Kvinnene sender penger hjem til sine foreldre, betaler utdanning for småsøsken og egne barn, bygger hus, kjøper bil og sparer penger for å starte egen forretning. Majoriteten av de kvinnene vi møter gir også uttrykk for at de på et eller annet tidspunkt ønsker å returnere til sitt hjemland.

Vest Europa

I alle år har det norske prostitusjonsmarkedet sporadisk hatt besøk av kvinner fra ulike nordiske og vesteuropeiske land som velger å reise til Norge når de skal selge seksuelle tjenester. Dette er kvinner som i hovedsak ikke er aktive i prostitusjonen i sine hjemland og som av frykt for å bli avslørt, velger å prostituere seg i et annet land. Det er også Pro Sentrets erfaring at mange av kvinnene som oppgir å komme fra land i Vest Europa, har annen etnisk opprinnelse.

Øst Europa

De politiske omveltningene som fant sted i Øst-Europa tidlig på 90-tallet innebar en grenseåpning som medførte at befolkningen ble konfrontert med store forskjeller i både levestandard og livsform. Omveltningene førte til økt flyt av varer og personer i regionen. Samtidig oppstod bytterelasjoner basert på kropp og seksualitet. I prostitusjonen i Oslo merket man disse endringene ved en svak tilstrømning av kvinner fra Øst-Europa på slutten av 90-tallet. Antallet kvinner fra de baltiske landene økte imidlertid raskt og nye nasjonaliteter fra Øst-Europa kom til. **I 2005 hadde Pro Sentret kontakt med 371 østeuropeiske kvinner fra 14 ulike nasjoner.** De er således en stor og svært lite homogen gruppe. Skal en likevel generalisere framstår kvinnene fra Nordøst-Europa mer ressurssterke enn kvinner fra Sørøst-Europa. De fleste kvinner fra Baltikum har utdanning, mange helt opp på universitetsnivå, samt

betraktelig bedre språkkunnskaper enn sine medsøstere fra Albania, Bulgaria og Romania som ofte har verken eller.

Mange av de baltiske kvinnene opplyser at de kun skal selge seksuelle tjenester for en tidsbegrenset periode. Målet med prostitusjonen er å tjene penger til videre studier, kjøp av bolig, etablering av egen virksomhet eller at de rett og slett ønsker å ta del i den vestlige livsstil og velstand. Slik Pro Sentret forstår det kommer ikke majoriteten av disse kvinnene fra familier som har levd under fattigdomsgrensen. Likevel opplever de sine liv som preget av vanskelige kår og med små muligheter til å kunne forbedre sin egen livssituasjon der de er. Gjennom salg av seksuelle tjenester i Vest-Europa ønsker disse kvinnene å skape et grunnlag for en bedre framtid.

Kvinnene fra Sørøst-Europa er yngre og kommer hyppigere fra en bakgrunn preget av reell fattigdom enn kvinnene fra Baltikum. På flere områder er de mer resurssvake og mer avhengig av kriminelle nettverk for å komme til Vesten, enn sine søstre fra Baltikum. Veien inn i prostitusjon begynner ofte med at kvinnene har blitt gift eller har fått seg kjæreste i ung alder. Som regel er det denne mannen eller en annen som står kvinnene nær som forleder, truer og utsetter kvinnene for den tvang som deres livssituasjon ofte bærer preg av. Selv om enkelte av kvinnene oppgir å være selvstendige i prostitusjonen, er salg av seksuelle tjenester for mange av disse kvinnene sjeldent en tidsavgrenset beskjeftigelse med et klart mål for inntjeningen. Som regel er de på mer eller mindre varig drift rundt i Europa og lever under forhold det er vanskelig å bryte ut av.

EU-utvidelsen i 2004 bidro til en større forskjell blant de østeuropeiske kvinnene som kommer til Norge. De nye EU-borgerne har nye muligheter. Vi erfarer at kvinner med baltiske pass nå lettere oppholder seg lengre i Norge, lærer språket og ser etter muligheter for ordinært arbeid. Dessverre er mulighetene for kvinner utenfor EU-området små. Kvinner fra for eks. Romania og Bulgaria, to land som avgir mange til prostitusjon i Norge, er ennå avhengige av kriminelle nettverk for å organisere det hele. Heller ikke etniske russere fra Baltikum får innpass. De trenger fremdeles visum til Norge.

Mange av kvinnene fra Baltikum og Sørøst-Europa har forsørgerbyrde i hjemlandet. Det kan være egne barn, men like ofte foreldre og søsken. Kvinnene sender da også, når de kan, penger hjem til sin familie.

De fleste østeuropeiske kvinnene er tilknyttet en eller annen form for organisert virksomhet. De får hjelp til å ordne alt de trenger av nødvendige papirer (pass, utreisetillatelse, visum), reisen fra hjemstedet til Norge blir organisert og det blir lagt til rette for prostitusjonsvirksomhet her til lands. Hvor sterk tilknytning kvinnene har til hallikene og avtalenes innhold varierer imidlertid sterkt. Det kan variere fra enkel assistanse for å komme i gang til menneskehandel. I førstnevnte situasjon betaler kvinnen som regel kun en avtalt sum for den bistanden hun har mottatt. I sistnevnte situasjon vil kvinnen alltid betale, som oftest et betydelig beløp, av det hun tjener til en tredjeperson. I mellom disse to ytterpunktene finnes det en rekke ulike konstellasjoner med varierende grad av utnyttelse og tvang.

Nigeria

Den mest markante endringen i prostitusjonsmiljøet de siste to årene er uten tvil de nigerianske kvinnenes inntog i den norske gateprostitusjonen. I 2003 møtte Pro Sentret kun en liten håndfull kvinner fra Nigeria. I 2004 var dette tallet steget til 124. Tilstrømningen av nigerianske kvinner har fortsatt med full styrke i 2005. **I løpet av året har Pro Sentret hatt kontakt med 393 ulike kvinner fra Nigeria.** I tillegg kommer en del kvinner vi ikke har vært i stand til å bli kjent med. Den store majoriteten av de nigerianske kvinnene selger seksuelle tjenester på gata. Vi er kjent med enkelte som har etablert seg på innemarkedet, men dette tilhører sjeldenhetene.

I all hovedsak møter vi kvinner fra Nigeria som har opphold, ofte legalt opphold, i et annet Schengen-land, som regel Italia eller Spania. Andre igjen oppholder seg ulovlig i disse landene. Kvinnene har oppholdt seg i Europa i alt fra 6 mnd. til mange år. De oppgir som regel at de har eller har hatt ordinært arbeid i oppholdslandet, men at de av ulike grunner mistet jobben. Ideen om å reise til Norge for å tjene penger, og således løse det økonomiske uføre arbeidsledighet medfører, har som regel kommet fra andre enn kvinnen selv. De aller fleste blir rekruttert av kvinner som allerede har vært her i prostitusjon, eller av andre som de har tilknytning til. Noen oppgir også at de har blitt sendt til Norge, eller fulgt til Norge av sine madammer i Italia. Vårt inntrykk er at majoriteten er innforstått med at de rekrutteres til prostitusjon. Vi har imidlertid også møtt kvinner som har blitt forespeilet annet type arbeid i Norge.

Vi kjenner til korrekt identitet på omtrent halvparten av alle de nigerianske kvinnene vi har møtt. Yngste kvinne vi har møtt er 18 år, eldste er 53. Gjennomsnittsalderen er 29,1 år. De nigerianske kvinnene som kommer til Norge er således ikke spesielt unge. De fleste kvinnene har imidlertid forlatt Nigeria lenge før de kommer til Norge og var således betraktelig yngre når de forlot hjemlandet første gang. Enkelte av kvinnene har nok vært mindreårige når de la ut på sin ferd mot Vest Europa. Vi har ikke mye kunnskap om kvinnenes oppvekstvilkår. De kvinnene som har delt sine erfaringer med oss forteller imidlertid om en oppvekst som de opplever som grei, selv om fattigdom satte sitt preg på hverdagen og ofte kunne gjøre den vanskelig. Ikke sjeldent har de allerede tidlig måtte bidra for å sikre familien det nødvendige underhold. De aller fleste kvinnene kommer fra storfamilier. Far har gjerne flere koner og kvinnene har dermed mange søsken. I tillegg har de et nært forhold til øvrig familie, slik som tanter/onkler og søskenbarn. Noen av kvinnene har mann/kjæreste og eventuelt egne barn i Nigeria eller i Italia/Spania som de forsørger. Andre har voksne barn i Nigeria som de yter økonomisk bistand til og atter andre bidrar økonomisk for sine søsken og deres barn, samt søskenbarn. Nigerianske kvinner i prostitusjon har altså ofte mange personer fra flere generasjoner å forsørge i hjemlandet og som vil være avhengig av hennes økonomiske bidrag i mange år framover.

I hvilken grad nigerianske kvinner er organisert til Norge varierer sterkt. Vi har møtt kvinner som har vært utsatt for menneskehandel. Som regel kommer disse direkte fra Nigeria og hit til landet. Deres historier og livssituasjon skiller seg ofte sterkt fra de kvinnene som har opphold i et Schengen-land og som oppholder seg i Norge i kraft av dette. Majoriteten av sistnevnte oppgir å være i Norge på egen hånd. De har kanskje betalt noen for informasjon om hvordan de skal komme seg til Norge og prostitusjonsmarkedet her, eventuelt for assistanse på veien og i en etableringsfase,

men pengene de tjener når de er i gang går i egen lomme. Det er imidlertid ikke urimelig å anta at majoriteten av de nigerianske kvinnene har blitt organisert inn i Europa når de kom hit første gang. Mange har nok også blitt utsatt for menneskehandel.

Det stadig økende antallet utenlandske kvinner i prostitusjon har bidratt til at Pro Sentret har måttet forandre sin tilnærming til prostitusjonsmarkedet og aktørene der. En rekke nye tiltak har blitt iverksatt for å på best mulig måte kunne møte disse kvinnene og deres særskilte behov. Ansettelse av kulturformidlere², utvidet helsetilbud, psykososial oppfølging, praktisk bistand og varmestue/kafé også for utenlandske kvinner har ført til at Pro Sentret har fått god kontakt med de fleste grupper utenlandske kvinner i prostitusjon. Gjennom denne kontakten har sentret tilegnet seg mye kunnskap om utenlandske kvinner i prostitusjon i Norge og hvordan denne delen av prostitusjonsmarkedet organiseres.

Marginalisering

Pro Sentret vet at majoriteten av de utenlandske kvinnene er organisert til Norge. Vi vet også at majoriteten av kvinnene ikke oppfatter seg selv som et offer for menneskehandel. Det er mange grunner til det. Faktum er at måten kvinnene kommer til Norge på varierer sterkt. Noen er helt klart utsatt for menneskehandel, andre har en tradisjonell hallik, andre en mer utradisjonell hallik, og noen reiser på egen hånd. Det er så godt som en unik historie om organisering for hver kvinne som har kommet til Norge på en slik måte.

På tross av ulikhetene både i forhold til opprinnelse, bakgrunn, vei inn i prostitusjon, forståelse av egen livssituasjon, tanker om veien ut av prostitusjonen og forholdet til en eventuell tredjepart, er det Pro Sentrets vurdering at de utenlandske kvinnene har et omfattende hjelpe- og bistandsbehov på en rekke forskjellige områder. Selv om de utenlandske kvinnene i dag trolig utgjør majoriteten av kvinnene på det norske prostitusjonsmarkedet, er de fortsatt en marginalisert gruppe. De er utenlandske, de selger seksuelle tjenester, de inngår i organisert prostitusjonsvirksomhet og har derfor sjeldent eller aldri kontakt med det norske samfunnet.

Menneskehandel

Ny Handlingsplan

Menneskehandel er et økende problem i det norske samfunnet. For å videreføre og styrke bekjempelsen av menneskehandel, la regjeringen i 2005 frem en revidert handlingsplan mot menneskehandel. Handlingsplanens mål er:

- forebygge menneskehandel ved å begrense rekruttering og etterspørsel
- bistå og beskytte ofre for menneskehandel
- avdekke og straffeforfølge menneskehandlere

---

² Se eget vedlegg.

- øke kunnskap og samarbeid
- styrke internasjonalt rammeverk og samarbeid.

De som utsettes for menneskehandel utgjør en sammensatt gruppe med forskjellige behov, hvilket fordrer fleksibilitet i bistandssystemene.

Siden de første østeuropeiske prostituerte kom til Norge, og dermed den organiserte prostitusjonen, har vi brukt mye krefter på å forstå hva menneskehandel er. Hvordan definerer vi det og hvordan identifiserer vi de som er utsatt for det? En kompliserende faktor er at mange av kvinnene som kommer inn under kategorien menneskehandel slett ikke identifiserer seg som ofre for dette. Det kan føre til at de verken vil stå fram som ofre eller være vitner i rettssaker mot bakmenn. Vi tror at grunnen til at vi har få rettssaker mot menneskehandlere i Norge, til tross for at vi vet om kvinner som er utsatt for dette, kan henge sammen med at vi legger for mye vekt på at hun skal være "det ideelle vitne".

Men først til definisjoner:

Problemene knytter seg fortsatt til definisjonen av menneskehandel. FNs Palermoprotokoll, som omhandler trafficking, og som Norge har ratifisert, definerer hva FN legger i begrepet. Men allerede her blir protokollen, i internasjonale diskurser, gjenstand for tolkninger som går i mange retninger alt etter hvilken politisk ståsted man har i forhold til prostitusjon.

Norge har justert sitt lovverk i tråd med denne protokollen. § 224 – den såkalte menneskehandelsparagrafen ble vedtatt i 2003. Men hvordan man faktisk skal forstå denne lovteksten er heller ikke klart. En sak som kom for retten i Trondheim, endte først opp som en hallikssak, mens den ble dømt som traffickingssak etter anke. Den tas nå til Høyesterett. Det blir interessant å se hva de lander på.

Slik lyder § 224:

Straffelovens § 224: Forbud mot handel med mennesker

"Den som ved vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd utnytter en person til

- a) prostitusjon eller andre seksuelle formål,
  - b) tvangsarbeid,
  - c) krigstjeneste i fremmed land eller
  - d) fjerning av vedkommendes organer,
- eller som forleder en person til å la seg bruke til slike formål, straffes for menneskehandel med fengsel inntil 5 år.

På samme måte straffes den som

- a) legger forholdene til rette for slik utnyttelse eller forledelse som nevnt i første ledd ved å anskaffe, transportere eller motta personen,
- b) på annen måte medvirker til utnyttelsen eller forledelsen, eller
- c) gir betaling eller annen fordel for å få samtykke til utnyttelsen fra en person som har myndighet over den fornærmede, eller som mottar slik betaling eller annen fordel.

Den som begår en handling som nevnt i første eller annet ledd mot en person som er under 18 år, straffes uavhengig av om vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd er anvendt.

Grov menneskehandel straffes med fengsel inntil 10 år. Ved avgjørelsen om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om den som er utsatt for

handlingen, var under 18 år, om det ble brukt grov vold eller tvang eller om handlingen ga betydelig utbytte.”

Den gamle hallikparagrafen har derfor blitt endret og lyder i dag:

Straffelovens § 202: ”Hallikparagrafen”

”Den som

a) fremmer andres prostitusjon, eller

b) leier ut lokaler og forstår at lokalene skal brukes til prostitusjon eller utviser grov uaktsomhet i så måte, straffes med bøter eller fengsel inntil 5 år.

Den som i offentlig kunngjøring utvetydig tilbyr, formidler eller etterspør prostitusjon, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder.

Med prostitusjon menes i denne bestemmelsen at en person har seksuell omgang eller handling med en annen mot vederlag.”

Denne paragrafen har vært kjent som ”Hallikparagrafen” da den rettet seg mot hallikvirksomhet, det vil si å forlede, fremme, utnytte eller leie ut lokaler til prostitusjon. Det å forlede noen til å drive med prostitusjon eller til å fortsette med det, samt det å utnytte andres prostitusjon har nå blitt tatt ut av § 202 og plassert i § 224. Lovgiver har ønsket at § 202 skal ha et klart fokus på det straffeverdige i å fremme andres prostitusjon – også om den er frivillig, mens det nye straffebudet mot menneskehandel på sin side skal ha et fokus på det ulovlige ved å forlede noen til eller utnytte andres prostitusjon.

Straffebudet mot menneskehandel skiller seg vesentlig fra den gamle hallikbestemmelsen ved at utnyttelsen eller forledelsen må ha skjedd ved bruk av vold eller trusler, misbruk av sårbar situasjon eller ved annen utilbørlig atferd, med mindre fornærmede er mindreårig, for at det skal være straffeverdig. Dette til tross, understreker lovgiver i forarbeidene at nevnte endringer ikke er ment å skulle avkriminalisere noen handlinger som tidligere var rammet av straffeloven § 202. Videre er det verdt å merke seg at § 224 i motsetning til § 202 eksplisitt nevner at det å legge forholdene til rette for, eller på annen måte medvirke til at utnyttelse eller forledelse kan finne sted, er like straffbart som det å faktisk stå for utnyttelsen eller forledelsen.

Menneskehandel innebærer for det første et element av forflytning. I den forbindelse inngår rekruttering, transport, overføring, mottak og husing. Det er imidlertid ikke nødvendig med grensepassering for at menneskehandel skal forekomme. For det andre beror menneskehandel på utnyttelse. Bakmennene har som formål å utnytte enten andres prostitusjon eller tvangsarbeid eller tvangstjeneste, utnyttelse for slaveri eller fjerning av organer. Utnyttelsen forekommer i ulik grad. Menneskehandel innebærer for det tredje kontroll over et menneske gjennom trusler, tvang, forledelse eller misbruk av myndighet eller sårbar stilling.

Spørsmålet om frivillighet, valg og tvang er komplisert. Hvis vi bare ser på rekrutteringen, kan vi lett fokusere på skyldige og uverdige ofre (les: de som visste de skulle jobbe som prostituerte) mot uskyldige og verdige ofre (les: de som har blitt lurt). Selv om en kvinne vet at hun skal i prostitusjon, kan hun være et offer for

menneskehandel. Det handler om utnyttelse ved vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon, eller annen utilbørlig atferd - ikke kvinnens moral eller økonomi. Det er viktig å utarbeide tverrfaglige metoder for identifisering av ofre for menneskehandel.

Den nye handlingsplanen har gått et skritt lengre i å konkretisere overordnede mål enn den forrige, men vi mener også at den siste planen har klare forbedringsområder. Her er noen kommentarer:

Forebygge menneskehandel ved å begrense rekruttering og etterspørsel

Når det gjelder etterspørselen har myndighetene ventet lenge med å sette i gang tiltak. Det er beklagelig. Imidlertid har nå Mannssentrum Reform satt i gang et tiltak på nettet som heter: Sexhandel.no. Snart kommer også en kampanje mot sexkjøpere fra et PR-firma som vant en anbudskonkurranse Barne- og familiedepartementet lanserte. Vi avventer utviklingen av disse to tiltakene.

Norge bør etterstrebe mer tydelig kvinnerettet bistand til de landene som "sender" flest kvinner til prostitusjon i Norge.

Bedre tilbud om bistand og beskyttelse

Refleksjonsperioden

Med den nye handlingsplanen og rundskriv fra UDI, ble vilkårene for å få innvilget refleksjonsperiode presisert i større grad enn tidligere. Refleksjonsperiode kan gis i minimum 45 dager og gjelder for personer som kan være utsatt for menneskehandel og som ikke har lovlig opphold i landet. For øvrig har kun en person så langt bedt om refleksjonsperiode, de fleste søker asyl. Det er flere grunner til at så få ofre for menneskehandel har vært villige til å formidle dette videre til myndighetene. Forholdet til organisatorene er ofte komplisert og kan veksle mellom hjelp og utnyttelse. Kvinnene føler seg ikke sjeldent avhengig av organisatorene og er ofte knyttet til dem på grunn av gjeld. Dette sammen med en ofte iboende mistillit til statlige myndigheter og redsel for represalier gjør at kvinnene trenger både tid og rom for å kunne fortelle sin historie.

Refleksjonsperioden er derfor altfor kort, det stilles for strenge krav og det er stor usikkerhet om hva som vil skje personen utsatt for menneskehandel etter denne perioden.

I Italia varer refleksjonsperioden et halvt år, men gir mulighet for varig opphold på visse betingelser. Vi mener at norske myndigheter bør lovfeste en rett til refleksjonsperiode på seks måneder for mulige ofre for menneskehandel. Denne retten bør være rettighetsbasert og ikke skjønsmessig som i dag. Det er altfor lite forutsigbarhet samt rettigheter knyttet til refleksjonsperioden. Derfor velger kvinnene i dag heller å søke asyl. Muligheten for varig opphold i Norge på visse betingelser er heller ikke klarlagt.

Betingelsene UDI stiller i dag for å få innvilget en refleksjonsperiode, er at vedkommende må ha til hensikt å bryte med miljøet og være villig til å samarbeide med politiet. Dette skyldes to forhold: For det første er det et vesentlig formål med handlingsplanen å straffeforfølge personene som står bak menneskehandelen – i tillegg til å beskytte og yte bistand til ofrene. Myndighetene tenker at i slike saker vil

det ofte være helt nødvendig at offeret selv bidrar, blant annet ved å anmelde forholdet og ellers gi så mye informasjon til politiet som mulig. De mener dette vil være vanskelig uten at vedkommende bryter med miljøet knyttet til menneskehandelen. Refleksjonsperioden skal for det andre ikke være en måte å skaffe seg lovlig opphold på for å fortsette prostitusjonsvirksomheten...». Man innser at offeret kan være truet av bakmenn og trenger tid til å innrette seg og at det derfor må utvises fleksibilitet med hensyn til vilkåret. Men her vil offerets vilje til å motta hjelp være en indikasjon på om vilkåret er oppfylt. Det er lett å tolke det som står dit hen at kvinnene blir et middel for myndighetene til å ta bakmennene. Vi mener også at slike betingelser fordrer at kvinnene har gjort unna mye av refleksjonene og avveiningene i forkant av refleksjonsperioden.

Å slutte i prostitusjonen og å samarbeide med politiet blir vilkår for refleksjonsperioden og for å få hjelp. Det er viktig å merke seg at å bryte med organisatorene som regel er mer en gradvis prosess enn en plutselig beslutning. Kvinnene vil som regel måtte overveie sin egen og andres sikkerhet (familie, venner, andre kvinner de jobber med), avhengighet, gjeld og framtidsutsikter. Det er derfor ikke realistisk å sette som vilkår for retten til en refleksjonsperiode at vedkommende umiddelbart skal bryte med miljøet. Eller for den saks skyld å anta at personer som takker nei til et tilbud på slike vilkår, ikke kan være utsatt for menneskehandel. Videre må retten til refleksjonsperioden være uavhengig av om vedkommende ønsker eller kan gi opplysninger om organisatorer til politiet, anmelde eller stille som vitner i en eventuell straffesak.

Dersom de undersøkelser som blir gjort i løpet av refleksjonsperioden stadfester at vedkommende har vært utsatt for menneskehandel, mener Pro Sentret at norske myndigheter bør lovfeste en rett til ytterligere opphold i seks måneder, med mulighet for forlengelse. Dette for å gi vedkommende ytterligere tid til å på nytt ta kontrollen over eget liv, starte en rehabiliteringsprosess og få mulighet til å trygge sin framtid. Videre plikter norske myndigheter å foreta en risikovurdering med hensyn til hvilke muligheter vedkommende har for å returnere til hjemlandet. Spørsmålet om mer permanent beskyttelse må vurderes i henhold til de alminnelige beskyttelsesbestemmelsene.

Det er en forutsetning at norske myndigheter både i refleksjonsperioden og ved midlertidig opphold yter bistand til kvinnene i form av adekvat bolig, økonomisk bistand, helse- og sosialfaglig oppfølging, samt mulighet til gjenforening med barn. Pro Sentret er også av den oppfatning at opphold på ovennevnte grunnlag bør gi rett til arbeid og utdanning.

I desember 2005 foreslo justisminister Knut Storberget å gi permanent opphold og beskyttelse til utenlandske kvinner styrt inn i prostitusjon av kriminelle nettverk. Knut Storberget sa til Dagsavisen at vi nå må legge til rette for at det blir handling, og ikke bare handlingsplaner. Pro Sentret satser på å være aktive i debatten fremover og jobbe for at ofre for menneskehandel både får opphold over lengre tid og et forbedret tilbud under dette oppholdet og at noen gis mulighet for varig opphold.

ROSA prosjektet (Reetablering, oppholdssteder, sikkerhet og assistanse)

Prosjektet ble opprettet 1. januar 2005 i forbindelse med handlingsplanen. Justis- og politidepartementet gav Kriesesentersekretariatet mandat til å iverksette tiltak for å

koordinere bistand og gi trygge oppholdssteder for kvinner utsatt for menneskehandel i Norge.
Så langt har 18 kvinner fått hjelp.

Når det gjelder støtte til kvinner som er i et beskyttelsesprogram i Norge, bør det ikke overlates til tilfeldige kommuner å dekke oppholdet. Her bør det følge med statlige midler slik at hun ikke nok engang blir gjenstand for saumfaring, denne gang fra sosialkontorer som er uerfarne med slike saker.

Vi håper også at staten vil bidra til at de andre storbyene i Norge settes i stand økonomisk til å møte de utfordringene de får når den utenlandske prostitusjonen inntar andre byer enn Oslo.

Styrke innsatsen for å avdekke og straffeforfølge bakmenn

Her har politiet et stort forbedringspotensiale. Det er bare ved en klar prioritering, øremerkede ressurser og en langvarig og dedikert innsats fra politiet mot miljøene at en kan oppnå resultater. Noen byer har satt det på kartet i en periode, men vi er redd for at sakene nedprioriteres når prosjektperioden er over. Arbeidet koster penger og er ressurskrevende på alle vis. Vi tror det må øremerkes midler spesielt.

Kunnskap og tverrfaglig samarbeid

Det er åpenbart at mer opplæring er påkrevet, både i politiet, blant helse- og sosialarbeidere, hos ansatte ved krisesentra og andre involverte.

Mer forskning trengs også. Gi gjerne FAFO i oppgave å kartlegge omfanget og utviklingen av dette feltet på landsbasis. Vi må ha kunnskap om et felt som er i kontinuerlig bevegelse for å se om vi har iverksatt de rette tiltakene.

Rettsavgjørelser

Traffickingsaken i Oslo

15. februar 2005 falt dommen i Norgeshistoriens største menneskehandelssak. En georgisk mann ble i Oslo Tingrett dømt til 11 års fengsel for menneskehandel, voldtekter, vold og hallikvirksomhet. Retten mente han var hovedmannen som tvang to østeuropeiske kvinner til å prostituere seg i Norge. Tre andre personer, blant annet broren til hovedmannen, fikk fra tre til fem års fengsel. Tidligere er ytterligere tre andre blitt dømt i saken. Straffen ble omtalt som streng. Dommen er viktig fordi den la kvinnenens forklaring til grunn, og det var et relativt høyt nivå på erstatning og oppreisning til ofrene.

Traffickingsaken i Trondheim

I 2005 i Frostatings Lagmannsrett, ble for første gang noen dømt for menneskehandel etter straffelovens nye versjon av § 224. En 42 år gammel trondheimsmann og en 26 år gammel mann fra Estland ble riktignok først dømt for

hallikvirksomhet og frikjent for menneskehandel 1. april 2005 i Trondheim Tingrett. De to mennene stod tiltalt for å ha fraktet seks estiske jenter til Norge for prostitusjon. Flere av jentene vitnet i lagmannsretten og fortalte om vanskelige familieforhold, pengemangel og arbeidsledighet før de dro frivillig til Norge.

Det at kvinnene hadde gått med på å selge sex, gjorde dem ikke til ofre i tingrettsdommen. Dommen møtte mange motforestillinger i mediene og var svært skuffende både for Pro Sentret og flere andre organisasjoner som er opptatt av problematikken. Dommen ble oppfattet som et tegn på at menneskehandel ikke ble tatt alvorlig, og at definisjonen av menneskehandel ble operasjonalisert på en ytterst snever måte. Retten hadde ikke tatt hensyn til at et av ofrene var under 16 år selv om spørsmålet om frivillighet i den sammenheng faller bort.

De tiltalte ble så i ankesaken i Frostating lagmannsrett funnet skyldig i menneskehandel 20. september 2005. Mennene fikk henholdsvis seks og åtte års fengsel for menneskehandel med seks estiske jenter. En tredje bakmann i samme sak ble i oktober dømt til fengsel i fem år og seks måneder for menneskehandel i Trondheim tingrett. Retten mente han hadde hatt hovedansvaret for å rekruttere de estiske jentene til prostitusjon i Trondheim.

Drøftingen i tingretten og lagmannsretten er viktige for å belyse hvordan bruken av begrepet menneskehandel virker inn på sakens utfall.

Disse sakene er viktige fordi de gir politi og påtalemyndighet retningslinjer for hvordan man skal se på denne type handel med kvinner og barn. At norske rettsinstanser tar menneskehandel alvorlig, og dømmer strenge straffer, vil være et signal til kriminelle miljøer og til kvinner som vurderer å anmelde slike saker. Saken er anket til høyesterett.

TV-aksjonen "Drømmefanger"

"Vi drømmer om en verden uten vold mot kvinner"

Målet for årets TV-aksjon "Drømmefanger" var bekjempelse av vold mot kvinner. Vold mot kvinner er så utbredt at Verdensbanken har uttalt at det utgjør et globalt helseproblem på nivå med kreft og aids. Mange engasjerte kvinner og menn har bidratt til å få fram hvor omfattende og alvorlig situasjonen er. De innsamlede midlene skal brukes til å bekjempe vold mot kvinner innen fire temaområder:

- a) vold i nære relasjoner,
- b) kvinner i og etter krig og konflikt,
- c) omskjæring av jenter og
- d) handel med kvinner.

For å oppnå dette vil man støtte prosjekter i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Midt-Østen og Sør og Øst Europa. Prosjektene vil bli drevet av lokale kvinneorganisasjoner.

Selv om nettverket FOKUS hadde TV-aksjonen, var Pro Sentret mye rundt og holdt foredrag om menneskehandel i denne forbindelse.

Hvordan skal vi møte kjøperne av seksuelle tjenester?

Det er bred enighet i Norge om at vi skal rette oppmerksomhet mot kjøp av seksuelle tjenester. Kjøperne utgjør den langt største delen av markedet, og de er i hovedsak menn. Kjøp av sex gjenspeiler også maktforholdet mellom kjønnene og de rådende kjønnsrollene. Slik forstått er sexkjøp i hovedsak en problematisk mannlig praksis. Uenigheten i debatten knytter seg først og fremst til hvilke virkemidler vi vil sette inn; om straffeloven er et egnet middel eller ikke, og hvilke konsekvenser straffepåbud vil ha for de som selger sex. Under disse diskusjonene ligger også andre uenigheter; forskjeller i syn på prostitusjon, om offer/overgriper – forståelse og i syn på prostituertes plass i debatten.

Det henvises ofte til erfaringer fra Nederland og Sverige, som om man må velge mellom to modeller for lovgivning: legalisering av deler av markedet eller kriminalisering av større deler. Samtidig mangler det på dokumentasjon på effektene av lovgivningen i Nederland og Sverige. Derfor satte Justisdepartementet ned en arbeidsgruppe under "Handlingsplanen mot menneskehandel" for å se på erfaringene. Utvalget avga sin rapport i 2004. Den kan lastes ned fra <http://www.prosentret.no> under publikasjoner. Debatten etter rapporten fortsatte utover i 2005.

Pro Sentret lanserte argumentsamlingen "Nei til kundekriminalisering" i februar 2005; også den finnes på vår nettside. Samlingen gjennomgår kort gjeldende lovgivning, forståelse av prostitusjon, hva det er bred enighet om, kunnskap om kunder og hva vi vet om virkninger av den svenske lovgivningen. Videre drøftes det vi anser å være de viktigste argumentene mot en kriminalisering:

- *Markedet går under jorda*
- *Det vil ramme kvinnene hardest*
- *Samfunnet må hjelpe – ikke straffe*
- *Et forbud åpner for mer kriminalitet*
- *Frivillige tiltak er ikke prøvet*

Heftet kan godt leses i kontrast til argumentsamlingen "Prostitusjon og handel med kvinner" utgitt i 2003 av Nettverk mot prostitusjon og handel med kvinner. Den finnes på vår hjemmeside.

Den forrige regjeringen erklærte høsten 2004 at den ikke ville innføre kriminalisering av kundene. Kriminalisering ble et tema i oppkjøringen til valgkampen, våren 2005. Spørsmålet ble drøftet på Arbeiderpartikvinnenes landskonferanse, SVs landsmøte og i LOs familie- og likestillingspolitiske utvalg og senere LO kongressen. LO har ikke landet på et klart ja eller nei, men ønsker at kriminalisering skal vurderes videre. Både i Arbeiderpartiet og SV er det vedtak mot kriminalisering av kjøp. Begrunnelsen er i hovedsak at forbud antas å ramme de som selger – særlig de som er i gateprostitusjonen. SVs stortingsrepresentant Karin Andersens ord om "...hjertet mitt sier ja, men hodet sier nei (til kriminalisering)" kan stå som representative for manges syn i debatten. Det har trolig vært av stor betydning at prostituerte selv har

vært såpass entydig mot en kriminalisering. "Gitte", PION og brukerne av Pro Sentrets varmestue har alle vært aktive i å slåss for dette synet. Også de sosiale hjelpetiltakene på området og enkelte andre har vært mot kriminalisering.

Kriminaliseringsspørsmålet har fått bred politisk behandling de siste to årene. Verken hos sittende regjering eller i opposisjonen er det flertall for et slikt tiltak. Det er derfor naturlig at debatten har stilnet siste halvår.

Spørsmålet om hvorledes vi skal møte kjøperne av seksuelle tjenester består, selv om vi har bestemt at vi ikke kriminaliserer dem. Strategiene kan være flere, men det vil dreie seg om forskjellige former for holdningspåvirkning. Det er allerede innarbeidet i avtaleverket for offentlig virksomhet og i en rekke private virksomheter at sexkjøp i forbindelse med tjenesteoppdrag ikke aksepteres. Barne- og likestillingsdepartementet vil i løpet av våren lansere et holdningsskapende arbeid i forhold til forebygging av sexkjøp. 16.2.2006 åpnet en ny nettside; www.sexhandel.no. Den er drevet av Ressurssenter for menn REFORM, og den henvender seg direkte til kjøpere og andre som er opptatt av spørsmål omkring prostitusjon. Stikkord for siden kan være informasjon, dialog og debatt. I tillegg til hjemmesiden vil REFORM åpne for en kontakttelefon for sexkjøpere. Pro Sentret ønsker disse tiltakene velkommen, og håper også at det på sikt kan etableres behandlingstilbud for de som opplever at de kjøper tvangsmessig og vil ut av det. I Göteborg og Stockholm er det etablert slike tiltak.

Det er også behov for mer forskning på området. Ofte antas det at økning i det synlige tilbudet fører til økt etterspørsel. Vi har ikke noe holdepunkt for å anta dette pr. i dag. For eksempel har vi sett en økning i den synlige gateprostitusjonen i Oslo, men vi har ikke registrert en tilsvarende økning i etterspørselen.

Seksualvaneundersøkelsene de siste årene viser at tallet på de som har kjøpt seksuelle tjenester i Norge er ganske konstant omkring 13 % av norske menn mellom 18 og 50 år. Undersøkelsene viser heller ikke at kundegruppa blir yngre. Det kan også være interessant å se nærmere på hvilke motforestillinger norske menn har mot å kjøpe sex.

7 av 8 kjøper ikke sex.

Barn og unge

Mindreårige og prostitusjon har i 2005 ikke vært et prioritert område, noe som innebærer at vi ikke har initiert tiltak rettet mot denne gruppen spesielt. Pro Sentret har likevel deltatt aktivt i ulike sammenhenger hvor denne problematikken er et tema.

Nettverk

Ecpat er et globalt nettverk av organisasjoner som sammen arbeider mot seksuell utnyttning av mindreårige i prostitusjon, pornografi og menneskehandel. Redd Barna er Norges representant i Ecpat. Redd Barna har opprettet et nasjonalt nettverk av interesserte personer, organisasjoner og institusjoner som jobber med tema relatert

til kommersiell seksuell utnytting av mindreårige. I tillegg til lokale aktiviteter, møtes nettverket et par ganger i året. Pro Sentret er en del av dette nettverket.

Pro Sentret deltar også i en nettverks- og ressursgruppe mot seksuelle overgrep og seksuell utnytting av barn i regi av Barne- og familiedepartementet, nå Barne- og likestillingsdepartementet.

Forskningsstiftelsen NOVA fikk i oppdrag av BFD å lage en faglig veileder for hjelpeapparatet om arbeid med mindreårige som utnyttes i kjønnshandelen. Veilederen skal inneholde en kunnskapsoversikt over tema mindreårige og salg/bytte av seksuelle tjenester og praktiske råd for å bedre hjelpeapparatets håndtering av denne problematikken. Målet har vært å øke kompetansen til alle som omgås og arbeider med barn på dette feltet, samt gjøre de i stand til å i større grad tematisere emnet i sitt møte med kollegaer og mindreårige. Pro Sentret har deltatt i en diskusjonsgruppe knyttet til utarbeidelsen av denne veilederen.

Handel med barn

2005 var året handel med barn til Norge for alvor ble en realitet. Den aller første dommen for menneskehandel her til lands ble avsagt i Frostating Lagmannsrett i september 2005. En av kvinnene involvert var kun 16 år da hun kom til Norge for å selge seksuelle tjenester.

I slutten av november ble to personer av kinesisk opprinnelse arrestert i Sverige på grunn av mistanke om menneskesmugling/menneskehandel med barn fra Kina. Saken har trolig forgreininger til Norge hvor flere mindreårige asylsøkere fra Kina har forsvunnet fra mottakene. Ingen kan med sikkerhet si hva som har skjedd med disse barna.

Norge fikk sin første handlingsplan mot menneskehandel i 2003. Denne er nå revidert og forlenget til 2008. Planen inneholder en rekke tiltak for å forebygge handel med mennesker, beskytte og bistå ofre, samt avdekke og straffeforfølge menneskehandlere på dette området. Det er imidlertid en svakhet ved regjeringens handlingsplan mot menneskehandel at det eneste tiltaket rettet mot barn er at mindreårige utsatt for menneskehandel skal ha tilbud om trygge bosteder og oppfølging. En oppgave som skal ivaretas gjennom et samarbeid mellom lokalt barnevern, barne- og ungdomsdirektoratet og eventuelt andre relevante instanser. I tråd med dette skal det utarbeides et rundskriv som presiserer barnevernets rolle og ansvar i slike saker. Pro Sentret mener, som Redd Barna, at bistand og beskyttelse av barn må ses på spesielt og være i tråd med de folkerettslige forpliktelser Norge har i forhold til å ivareta barns særskilte rettigheter og behov.

Andre om mindreårige, prostitusjon og menneskehandel

Våren 2005 lanserte Kirkens Bymisjon i Trondheim sin rapport om mindreårige og salg av seksuelle tjenester. Rapporten "Følelser i drift" viser at det i Trondheim finnes både gutter og jenter i alderen 13-18 år som selger eller bytter seksuelle tjenester. I følge rapporten er det belastet ungdom som fra før har blitt utsatt for krenkelser og

omsorgssvikt, som er utsatt for å havne i prostitusjon. Mennene som tar kontakt med ungdommene er i alle alderskategorier og selve kontaktetableringen skjer både på Internet og i det offentlige rom.

Willy Pedersen og Camilla Jordheim Larsen ved NOVA lanserte i 2005 en rapport om ungdom og seksualitet. I rapporten "Bytte, kjærlighet, overgrep – seksualitet blant ungdom i randsonen" diskuteres erfaringer som ligger i grenseland mellom seksuelle overgrep, prostitusjon, såkalt "survival sex" og vanlig seksuell aktivitet. Samlet viser rapporten at ungdom med rusproblemer har langt større risiko enn andre for å bli utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet og overgrep. Relasjoner der seksualitet blir brukt instrumentelt for å oppnå andre goder, var også mye mer utbredt i denne gruppen enn hos andre.

Operasjon Dagsverk, ungdoms- og videregående skolars humanitære aksjon, var i år viet temaet handel med mennesker og da med et særlig fokus på unge. Pro Sentret satt i redaksjonskomiteen for temaheftet utarbeidet i denne forbindelse, og bidro med artikler til både temahefte for ungdomskolen og den videregående skole.

Nettverksarbeid og annet samarbeid

Prostitusjonsarenaene endrer seg raskt. Derfor er det viktig for Pro Sentret å ha en bred kontaktflate både nasjonalt og internasjonalt. Målene er å videreformidle vår kunnskap til fagmiljø som har nytte av det og å hente inn erfaringer fra andre for å kunne være i forkant av utviklingen og forbedre vårt arbeid. Noen ganger tar dette arbeidet form av nettverksarbeid som varer over tid, andre ganger som avgrensede prosjekter. De samarbeidene vi har deltatt i, har hatt prostitusjon, helse eller menneskehandel som hovedtema. Her er de viktigste samarbeidene vi har inngått i året 2005:

Norsk nettverk

Det er etablert et nettverk av de norske tiltakene som arbeider med sosial- og helsespørsmål for prostituerte. Tiltak fra Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Tromsø er med. Prostitusjon, særlig den utenlandske, endrer seg raskt. I alle større byer har utenlandsk prostitusjon vært et tema i offentlig debatt. Dette har krevd mye utveksling av erfaringer mellom tiltakene i løpet av året. I september arrangerte Pro Sentret den årlige nettverkskonferansen med tema "Utenlandsk prostitusjon i Norge". Referat finnes på våre hjemmesider, under publikasjoner. Nettverkskonferansen var delvis finansiert av EUs Daphne II program - se under "Safe Return to Motherland in the enlarged Europe".

”Oslo-piloten”

Oslo-piloten er et nettverk igangsatt av Justisdepartementet. Deltakere er myndigheter og organisasjoner som møter mulige ofre for menneskehandel. Det kan være politi, utlendingsmyndigheter, sosialtjenesten, helsetjenesten, prostitusjonstiltak, krisesentre og organisasjoner som arbeider med minoriteter. Departement og direktorat som har et ansvar i forhold til handlingsplanen deltar også. Nettverket skal sikre praktisk samarbeid og oppfølging for ofre i Oslo-regionen. Prosjektet skal bidra til videreutvikling av kunnskap om menneskehandel, samt bedre samarbeidsrutiner og rammevilkår for å styrke tilbudet om bistand og beskyttelse til ofre for menneskehandel i Oslo. Det er også en intensjon at de erfaringene som nettverket gjør, skal kunne videreføres til resten av landet.

Amnesty International, Norge

Amnesty har siden 2004 ført kampanjen ”Stopp vold mot kvinner”. Pro Sentret har støttet kampanjen og **arrangerte konferansen ”Trafficking and Human Rights” i samarbeid med Amnesty 2. mai**. Referatet kan leses på våre hjemmesider under publikasjoner.

TAMPEP

Pro Sentret deltar i nettverket TAMPEP 7 (Transnational AIDS/STI Prevention among Migrant Prostitutes in Europe/Project) www.tampep.com. Dette er et prosjekt under EUs folkehelseprogram som omfatter tiltak i 24 land. Nettverket fokuserer på helsetiltak for migrerende prostituerte. Det arbeides med informasjon, utvikling av metodikk, kartlegging av utviklingen i prostitusjonen og kvinnenes behov for assistanse.

Tampep Onlus

Nord-Italia har lengre erfaring med nigeriansk prostitusjon enn oss. TAMPEPs avdeling i Torino (TAMPEP Onlus) har samlet kunnskap om gruppen og utviklet tilbud som er tilpasset deres behov. Blant annet har de samarbeidet med nigerianske tiltak om et repatrieringsprosjekt. Pro Sentret har hentet mye nyttig informasjon fra TAMPEP Onlus. De var også innledere på **seminaret om nigeriansk prostitusjon i Oslo som Pro Sentret arrangerte 11. november i år**. Referat fra dette møtet finnes på vår hjemmeside under publikasjoner. Vi ønsker å fortsette samarbeidet til neste år og se nærmere på muligheten for å støtte tiltak i Nigeria.

Correlation

Correlation <http://www.correlation-net.org/> er et nytt nettverk under EUs folkehelseprogram som omfatter mer enn 50 organisasjoner fra 28 europeiske land. Nettverkets mål er å forbedre tilbudene, særlig tilgjengeligheten for

marginaliserte/ekskluderte grupper som prostituerte, rusmisbrukere, etniske minoriteter og ungdom i risikozonen. Dette skal skje ved forskning, kartlegging og overvåking, politisk påvirkning og utvikling av metodikk.

“Safe return to motherland in the enlarged Europe”

Dette er et prosjekt under Daphne II programmet (EUs program for å forebygge vold mot kvinner og barn). Prosjektet koordineres av organisasjonen ”Genders” i Latvia. Partnere kommer fra Norge, Tyskland og Italia. Bakgrunnen for prosjektet er en antakelse om at Latvia kan gå fra å være et avsenderland når det gjelder handel med kvinner for prostitusjonsformål, til et mottaker- eller transitland. Målet er å utveksle erfaringer og lage en oversikt over god metodikk. Pro Sentret har hatt Genders på studiebesøk i Oslo og har arrangert et nasjonalt seminar om utenlandsk prostitusjon; Norsk nettverksmøte.

Samarbeid med Nordvest Russland

Vi har hatt et samarbeid med AIDS klinikken i Murmansk siden 2001. Det viktigste tiltaket har vært å etablere en ”sprøytebuss” i Murmansk og inkludere prostituerte i det oppsøkende arbeidet bussen gjør. Planen framover er å etablere et møtested med vekt på forebyggende helsearbeid for prostituerte i Murmansk. Vi har også hatt flere studiebesøk her fra Murmansk, Arkhangelsk og St. Petersburg. I St. Petersburg har vi i flere år hatt samarbeid med ”Stellit”, en organisasjon som bl.a. arbeider oppsøkende i prostitusjonsmiljøene i byen. ”Stellit” har vært på besøk her i 2005, og vi regner med at samarbeidet fortsetter. Samarbeidet med Nordvest Russland har i hovedsak vært støttet av Barents Helseprogram og EUs Nordlige Dimensjon.

Studietur til Romania

Pro Sentret har den siste tiden sett en økning i antall rumenske kvinner i gateprostitusjonen i Oslo. I 2005 har vi møtt 41 rumenske kvinner, nesten alle var nye for oss. Derfor så vi det som hensiktsmessig å lære mer om forholdene rundt menneskehandel i Romania og å etablere kontakt med reetableringssentre der. Vi besøkte to tiltak og hadde samtaler med den norske ambassaden i Bukarest. Studieturen var i samarbeid med Nadheim og Rosaprojektet. Referat ligger på våre nettsider.

Ny kunnskap

Taking Stock – A review of the existing research on trafficking for sexual exploitation
Fafo-rapport 493 av Guri Tyldum, Marianne Tveit og Anette Brunovskis

“Taking Stock” er Fafos andre rapport som handler om problematikken rundt menneskehandel og prostitusjon. I den første rapporten “Crossing borders” analyserte forskerne situasjonen for utenlandske prostituerte i Oslo, samt rekrutteringen av de og hvorvidt de var trafikerte eller kom frivillig til Norge. I “Taking Stock” tar forfatterne for seg eksisterende europeisk forskning og publikasjoner innenfor området menneskehandel. I den forbindelse var målet å gjennomgå de politiske og normative diskurser på dette feltet og finne ut hva og hvordan vi vet det vi vet. For det andre var målet å påpeke områder som er viktige for videre forskning og å utvikle bedre og brukelige strategier i kampen mot menneskehandel.

”Tacking Stock” viser at det er mangel på kvalitative empiriske undersøkelser om menneskehandel til tross for mangfoldet av publikasjoner de siste årene. Ofte gjøres det i disse publikasjonene en overvurdering av antall ofre. I tillegg viser rapporten at definisjonen av menneskehandel i Palermoprotokollen er en årsak til pågående uoverensstemmelser mellom engasjerte parter på feltet. Alle er enige om at menneskehandel er et stort problem, men ulike grupper ser problemet fra ulike politiske ståsted og har klare politiske agendaer. Fenomenet menneskehandel flyter over i fenomener som migrasjon, smugling og prostitusjon. Dermed er det nødvendig å ytterligere operasjonalisere hva menneskehandel er for å videreutvikle programmer som er rettet mot forebygging av menneskehandel, identifisering av ofrene, implementering av hjelp samt reintegrering og repatriering av ofrene.

Fra Nigeria til Europa. Innvandring, menneskesmugling og menneskehandel av Jørgen Carling, Institutt for fredsforskning (Prio) 2005

Nigerianske kvinners ankomst til Norge er et ganske nytt fenomen. Rapporten er basert på kunnskap om nigeriansk innvandring, menneskesmugling og menneskehandel i andre land i Europa. Disse temaene er stort sett det som eksisterer på migrasjonsfeltet når det gjelder nigerianske migranter til Europa. I tillegg overlapper begrep som innvandring, menneskesmugling og menneskehandel hverandre. Selv om menneskesmugling per definisjon ikke innebærer et element av tvang, kan både det og menneskehandel være en del av organisert kriminalitet. Dette skyldes fattigdom, kriminalitet, korrupsjon og vold som er utbredt i det nigerianske samfunnet.

Når menneskehandlere tilbyr unge kvinner å reise til Europa lokkes de som regel med gode jobber, selv om mange av dem er klar over prostitusjonen. Det som overrasker kvinnene er omstendighetene rundt og en stor gjeld som for kvinnene kan ta opptil tre år å betale tilbake. Når gjelden er betalt, er det vanlig at noen av de prostituerte går inn i menneskehandelsnettverkene og rekrutterer nye kvinner. På den andre siden har mange familier kommet seg ut av den ekstreme fattigdommen i områder der det rekrutteres flest til prostitusjon. Utvandring har representert et betydelig tap av høykvalifisert arbeidskraft for Nigeria. Samtidig er nigerianerne i utlandet en betydelig ressurs for sitt opphavsland og sender mer enn en milliard dollar tilbake til sine slektninger hvert år.

A Life of One's own - Rehabilitation of victims of trafficking for sexual exploitation

FAFO-rapport 477 Lise Bjerkan (red)

Rapporten er resultat av et 1-årig forskingsprosjekt gjennomført av FAFO, Universitetet i Trondheim og en Serbisk forskningsinstitusjon. Prosjektet gjennomførte feltarbeid og intervjuer med identifiserte ofre for menneskehandel i Serbia og – i mindre grad – i Italia og Moldova. Målet har vært å beskrive tilbud i Serbia, og å se på bakgrunnen til ofrene for menneskehandel, erfaringer som "traffikerte" og erfaringer med hjelpetiltak i etterkant. Rapporten kretser om diskusjon av *identifisering, rehabilitering og re-integrering* av ofre og diskuterer om deres behov og forventninger blir møtt. Også de profesjonelle hjelpernes rolle diskuteres. Rapporten peker på behov for samordning og kvalitetssikring av hjelpetilbud. Videre legges det vekt på forutsigbarhet og informasjon for de som mottar hjelp, samt behovet for å lage individuelle tiltak.

Sterke hovud og sterke hjerte - Thailandske kvinner på den norske sexmarknaden Ellen Kristvik

Rapporten er skrevet for Kommunal- og regionaldepartementet som et ledd i forskning omkring Handlingsplanen mot menneskehandel. Metoden har vært feltarbeid og intervjuer i det thailandske prostitusjonsmiljøet i Oslo. Gjennom presentasjon av 7 livshistorier illustreres typiske trekk ved kvinnenes situasjon. Rapporten konkluderer med at det ikke kan påvises menneskehandel, slik dette er definert i FN protokollen. De fleste kvinnene kommer til Norge ved ekteskap. Mange sliter med språkproblemer og med å bli integrert i det norske arbeidsmarkedet. Prostitusjon er ofte eneste alternativ kvinnene ser i forbindelse med skilsmisse eller annen økonomisk krise. Anbefalte tiltak framover kan være: mer tilpasset informasjon om rettigheter, reelle integreringstiltak- både i forhold til språkopplæring og arbeidsmarked, anerkjennelse av kvinnenes kompetanse i forhold til arbeid.

Bytte, kjærlighet, overgrep – Seksualitet blant ungdom i randsonen NOVA Rapport 10/05 Camilla Jordheim Larsen og Willy Pedersen

Når ungdom bytter seksuelle tjenester mot goder fra voksne vil det ofte beskrives som overgrep eller ungdomsprostituasjon, uten at det oppfattes slik av aktørene selv. Rapporten beskriver slike "gråsonerforhold" hvor sex inngår som byttemiddel. Ny teknologi som SMS og chat har også utvidet arenaene for slike bytteforhold. Rapporten er basert på kvalitative intervjuer med 60 ungdommer i et utvalg som kan beskrives som ungdom i randsonen. Samtidig vil mange kunne gjenkjennes som "vanlig ungdom". Hovedkonklusjonen i rapporten er at vanskelige livssituasjoner ofte bringer med seg smertefulle erfaringer på det seksuelle området også. Rapporten diskuterer sentrale begrep som overgrep, prostituasjon, "survival sex" og "vanlig seksuell aktivitet".

Følelser i drift – Om ungdom under 18 år som selger /bytter seksuelle tjenester i Trondheim

Arbeidsrapport nr:17 BUS, Midt-Norge v. Anne Grytbakk og Jannicke H, Borgersrud

Forfatterne er ansatt på Omsorgsstasjonen for barn og ungdom, Kirkens Bymisjon, Trondheim. Rapporten er skrevet på oppdrag fra Trondheim kommune. Målet har vært å kartlegge ungdomsprostituasjonen i byen. Det er gjennomført intervjuer med 21 ungdommer og ansatte på 23 hjelpetiltak i byen.

Selv om alle de intervjuede bortsett fra 2 hjelpeinstanser kjenner til salg/bytte av seksuelle tjenester, er det ikke dokumentert et synlig prostitusjonsmarked i Trondheim. Tallfesting har ikke latt seg gjøre.

Rapporten beskriver godt hvorledes Internett særlig chat, kan fungere som en kontaktarena for salg av sex. Som i NOVA rapporten ovenfor diskuteres gråsonene mellom utprøving, utnytting, overgrep og salg. Det slås også fast at det er de unge som allerede befinner seg i en utsatt posisjon som er mest utsatt for å havne i prostitusjon.

Det bekreftes også at fagfolk sier at de vet for lite om temaet og at de synes det er vanskelig å snakke om prostitusjon.

Rapporten vil etter hvert legges ut på Omsorgsstasjonens hjemmeside når den blir ferdig i 2006.

Handlingsplan mot prostitusjon 2005 – 2008 Bergen kommune

vedtatt 7.3.2005

Handlingsplanen summerer opp den kunnskapen som finnes om prostitusjonsmarkedet i Bergen og hvilke tiltak som er i gang. Videre beskrives framtidige planer.

Det anslås at det er ca 100 kvinner i gateprostituasjonen i Bergen. Tall for innemarkedet og for mannlig prostitusjon er usikre.

Tiltak for gateprostituasjonen har en vekt på rusbehandling, helse og bolig. Tiltak for innemarkedet har vekt på forebyggende helsearbeid og motivasjon. Videre planlegges forebyggende tiltak, særlig rettet mot utsatte ungdomsgrupper.

”Det skal ikke bare være en krop mot krop-opplevelse...” En sociologisk undersøgelse om prostitutionskunder.

Vfc Socialt udsatte , København v. Claus Lautrup

Dette er den ferskeste nordiske undersøkelse om kunder, og også en av de mest omfattende. En kvantitativ del omfattet internettundersøkelse med 6350 menn, både med og uten erfaring med sexkjøp. Den kvalitative delen var telefonintervju med 20 menn som kjøpte sex regelmessig.

Noen funn:

86 % av mennene hadde aldri kjøpt sex. Av dem svarte 3 av 4 at de heller ikke ville overveie det hvis muligheten bød seg. Blant de som ikke kjøpte var det et flertall som oppfattet prostitusjonskunder som avvikende eller tapere på kjønnsmarkedet.

14 % hadde erfaring med sexkjøp. Dette samsvarer godt med andre skandinaviske undersøkelser. Et spørsmål som reises er om etterspørselen har vært konstant de

siste 20 år. Mye tyder på det, men vi har ikke sikre mål på endringer i etterspørselen. Imidlertid antar man at tilbudet har økt i Danmark de senere årene.

Blant sexkjøperne var noe under en tredjedel vanemessige kjøpere – det er en del høyere enn norske tall. Ca 60 % hadde kun kjøpt en eller få ganger.

Rapporten deler kjøpere i 3 typer:

- Eksperimenterende (fågangskjøpere)
- Storforbrukere i parforhold
- Storforbrukere, enslige

Et funn i rapporten er at jo yngre man er når man kjøper første gang, jo større er sannsynligheten for at man kommer til å kjøpe regelmessig som voksen.

Nordisk tidsskrift for Kriminalvidenskap -- Nr. 1 Mars 2005

Dette er et temanummer som i sin helhet er viet prostitusjonslovgivningen i de nordiske landene. Det bør være av interesse for alle som er opptatt av legalkontroll av prostitusjon i Norden.

Samtiden nr.3 – 2005

Samtiden hadde et temanummer med 3 artikler om prostitusjon. 2 av artiklene var intervju med personer med prostitusjonserfaring og en artikkel handlet om feministiske diskurser om prostitusjon.

I etterkant fikk man en ganske interessant debatt i Ny Tid og Klassekampen som kom til å dreie seg om de prostituertes troverdighet i debatten og om forsknings- og journalist-etiske spørsmål.

Prostituerte arrangerer konferanse.

I oktober ble det avholdt en prostitusjonskonferanse i Brussel. Konferansen var arrangert av sex-arbeidere og noen allierte. Overskrift for konferansen var: European Conference on Sex Work, Human Rights, Labour and Migration. Vi siterer fra målsettingen: “The general goals of our conference are to celebrate our lives and work, to share experiences about working in the sex industry, to reaffirm partnerships with “old” allies and to establish partnerships with “new” allies. Through working together during the conference we aim to put sex workers rights back on the European political agenda and to shift the current focus on trafficking to migration, labour and human rights”.

Pro Sentret deltok på konferansen sammen med Amnesty International Norge. Vi var begge bedt om å sitte i et panel hvor diskusjoner om menneskerettigheter og samarbeid for å fremme disse, var på dagsordenen. Deler av konferansen var forbeholdt prostituerte. Noen norske deltok aktivt på hele konferansen. Det ble utarbeidet manifest fra konferansen som finnes på: www.sexworkeurope.org

Vi lærer bort

Siste året har ansatte ved Pro Sentret hatt over 200 forskjellige oppdrag i forbindelse med undervisning, veiledning og orientering til: skoleelever, studenter, hjelpeapparat, politi, politiske partier og ideelle organisasjoner. Vi har deltatt i diverse råd og utvalg, hatt flere hundre pressehenvendelser og ikke minst hatt mange besøk på sentret fra inn og utland. Vi har hatt 20 studenter og hospitanter i 2005 fra politiskoler, sosialskoler, sykepleieskoler.

Det kliniske arbeidet

Innledning

Pro Sentret er både et nasjonalt kompetansesenter med ansvar for alt som har med prostitusjon å gjøre og et hjelpetiltak for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. Som hjelpetiltak er vår målgruppe alle kvinner og menn i prostitusjonen, norske som utenlandske, barn og voksne. Vi arbeider både i det tradisjonelle gatemarkedet men også regelmessig på innemarkedet.

Pro Sentrets ideologiske plattform

Pro Sentret ønsker å bygge sitt arbeid på det beste i vårt samfunns humanistiske tradisjon. Prostitusjon er ikke en egenskap ved mennesker, men en handling. Vi ønsker å se enkeltmennesket i et helhetlig perspektiv.

Samfunnet trenger å vise solidaritet med kvinner og menn som selger sex. Vi må se dem som subjekter i egne liv og ha respekt for deres valg.

Vi ønsker å bryte ned myter og fordommer med innsikt og viten og vil arbeide for at samfunnet ikke brennmerker de som deltar i prostitusjonen. Det er et utall grunner for at kvinner og menn velger prostitusjon. Ofte kan det være mangel på bedre alternativer. De fleste ønsker seg ut av prostitusjon.

Prostitusjon foreligger når minst to parter kjøper, respektivt selger seksuelle tjenester. Samfunnet bør ha en betydelig forebyggende innsats mot prostitusjon og et godt sosialt tilbud til de som vil ut av det. Arbeidet må være basert på en ikke-fordømmende holdning. Respekt for enkeltindividets ønsker er et grunnprinsipp i arbeidet.

Nye grupper, nye utfordringer

År	Antall ulike brukere	Derav utenlandske
2001	847	161 (19 %)
2002	1300	400 (31 %)
2003	1336	644 (48 %)
2004	1404	884 (63 %)
2005	1527	1064 (70 %)

Tabellen over Pro Sentrets brukere viser utviklingen tydelig. Selv om økningen i utenlandske brukere ikke var mer enn 7 % siste året, stiller det oss overfor mange utfordringer å betjene så mange klienter med ulik nasjonalitet, kultur, ønsker og behov. Når nye nasjonaliteter kommer til, må vi allikevel ikke "glemme" de norske kvinnene som gjennom mange år har hatt en sterk tilknytning til sentret.

En norsk rusmisbruker har andre behov enn for eks. en norsk kvinne som jobber fra egen leilighet. Sistnevnte kan ha gjeldsproblemer, psykiske vansker eller ekteskapskonflikt. En kvinne fra Estland – et land som nå er EU medlem, har naturlig nok andre rettigheter i Norge enn ei fra Albania. I tillegg til de kulturelle forskjellige har de høyst ulike personlige problemer og ressurser. Selv om Pro Sentret ikke tar mål av seg til å dekke alle kvinnenes ulike ønsker og behov, må vi kunne henvise til andre instanser som kan. Dette krever mye fleksibilitet og kunnskap hos oss.

Norske kvinner i gateprostitusjonen?

I forrige årsrapport pekte vi på at de norske rusmisbrukende kvinnene ser ut til å forsvinne fra gateprostitusjonen. Tendensen fortsetter i 2005, om enn ikke dramatisk.

	2004	2005
Antall norske truffet	142	123
i %	22.2 %	17.5 %

Det kan være flere forklaringer. En går ut på at de har blitt utkonkurrert. De må derfor finne alternative inntektsmuligheter. Noen selger sex på andre tider, andre har "faste kunder" mens atter andre selger dop eller skaffer penger på annen måte via venner eller ved vinningskriminalitet. Andre forklaringer kan knyttes til endringer i rusbrukermiljøet. Mange har fått legemiddelassistert behandling. Og ikke minst har prisen på rusmidler gått ned.

I en nylig utkommet rapport fra SIRUS (Rapport 4/2005) om utviklingen fra 1993 til 2004 blant injiserende misbrukere på gata i Oslo, pekes det bl.a. på at inntektene fra stoffsalg, prostitusjon og vinningskriminalitet er omtrent halvert i dette tidsrommet. Videre at andelen med inntekter fra prostitusjon har falt. Det dokumenteres at heroinprisene har sunket med ca. 70 % siden 1993 og at heroinbrukerens utgifter er redusert med ca 1/3 fra 1998.

Fra våre kolleger i Stavanger fortelles også om en vesentlig nedgang i norske rusmisbrukere i gateprostitusjonen, men der forklares det i hovedsak med vellykket Subutex/Metadon behandling.

Likevel viser statistikken vår at det er like mange rusmisbrukende, norske kvinner som bruker helsetilbudet og varmestua på Pro Sentret i år som i fjor. Det kan tyde på at de fortsatt har en sterk tilhørighet til oss selv om de ikke er så aktive i prostitusjonen. En annen mulighet er at det er få andre alternativer som virker attraktive.

Individuelt klientarbeid

I alle år har det individuelle klientarbeidet stått sterkt på Pro Sentret. Dette er poliklinisk arbeid hvor enkeltklienter følges systematisk opp over tid. Vi jobber også med par.

De aller fleste prostituerte ønsker seg ut av prostitusjonen, men trenger hjelp til å klare det. Veien ut er ofte lang og kronglete. Mange ganger skorter det på gode tiltak og støtteordninger ellers i samfunnet.

Et eksempel er en kvinne som etter mange års rusmisbruk, klarte å starte på ny frisk. Hun skaffet seg bolig og skoleplass. Etter mye krangel med sosialkontor og trygdekontor fikk hun innvilget attføring. Summen på ytelsen var imidlertid så lav at det ikke var mulig å klare seg på det månedlige beløpet. Gjennom treårig høyskole skulle hun altså leve på ytelser tilsvarende sosialhjelpens normer. Hun slet hardt. Å delta i kollokviegruppas juleavslutning måtte hun velge bort. Slike dilemmaer var det hele veien. For å klare seg måtte hun enten ta svart arbeid ved siden av eller beholde noen få, faste prostitusjonskunder selv om det var noe hun gjerne ville unngå.

Vi kjenner mange med slike historier. I tillegg til å kjempe seg framover gjennom et vell av ikke alltid gode nok løsninger fra det offentlige, så sliter kvinnene med store og små psykiske vansker etter mange år med prostitusjon eller rus. Vi må både gripe fatt i de sosiale, økonomiske og attføringsmessige problemene, men også i stor grad de psykiske vanskene. Erfaringen vår er at veien ut av prostitusjonen er en lengre prosess. Det viktigste er at *hun* definerer problemene, hva vi skal ta fatt på, i hvilket tempo vi skal gjøre ting og når hun synes hun er ved målet. Kvinnene har ofte blitt møtt med at andre mennesker har sterke meninger om hvordan hun lever og hva hun burde gjøre for å endre livet sitt. Mange har "bestemt" over henne. Derfor blir det viktig at hun blir subjekt i sitt eget liv, hun bestemmer og tar ansvar. Det er det som gjør deg til menneske. Dette er å fremme vekst. De som vil ut av prostitusjonen, og det er langt de fleste, skal få all mulig hjelp og støtte på veien.

De som av forskjellige grunner ikke kan eller vil slutte skal også få hjelp til å bedre sin livssituasjon. Faktorer som holder henne fast er ofte økonomiske problemer, for eks. kan hun ha eneansvar for barn, ingen eller lav utdanning og derfor kun mulighet til dårlig betalt jobb, kanskje ingen erfaring på arbeidsmarkedet. Kommer hun fra land utenfor EU vil det ordinære arbeidsmarkedet være stengt. "Can you give me a job", er svaret fra de nigerianske kvinnene når vi snakker om hva hun ønsker. Når svaret kommer så kontant, er det ingen grunn til å psykologisere hennes prostitusjon. Derfor blir det viktig for oss å yte hjelp slik at hun lider minst overlast og har det best mulig mens hun er her. Straff eller skam har alltid vært skrale redskaper for å løse sosiale problemer eller fattigdomsproblemer.

Heldigvis ser vi at noen av kvinnene fra de nye EU-landene etterspør ordinært arbeid i Norge. Vi har hatt et lite initiativ rundt jobbsøking i 2005 (se eget avsnitt). Men vi håper å videreføre et større prosjekt rundt dette i 2006.

For en del av de norske kvinnene henger rus og prostitusjon nøye sammen. I det individuelle arbeidet kommer vi ikke utenom å fokusere på rusbehandling. Tett oppfølging av klienten og nøye samarbeid med andre deler av rusfeltet har vi lang erfaring med. Bearbeiding av kvinnenes psykiske problemer må også tas alvorlig. Mange har for eks. mistet kontakt med familie og egne barn. Familiегjenforening er en lang prosess som krever mye av kvinnene. Samtalene dreier seg mye om sorgen, savnet, samvittigheten og selvtilliten. Heldigvis ser vi at mange av kvinnene

som blir opptatt i LAR systemet (Legemiddelassistert Rehabilitering) slutter med prostitusjon.

Fordi brukergruppa er sammensatt med ulike behov og i ulike faser i en gitt rehabiliteringsprosess, må vi samarbeide med mange forskjellige hjelpeinstanser, så som advokater, politi, sosialkontorer, utlendingsmyndigheter, rusomsorg og psykiatri osv. Enkelte av kvinnene som får individuell oppfølging rekrutteres fra gateprostitusjonen men også fra innemarkedet. De er norske eller utenlandske – har som nevnt mange ulike bestillinger og vi må møte behovene med fleksibilitet og fantasi.

172 kvinner personer har hatt poliklinisk oppfølging siste året. I hovedsak har dette vært norske kvinner med store rusproblemer.

Varmestue/miljøarbeid

Varmestua er et lavterskeltiltak for kvinner med prostitusjonserfaring. Målgruppa er kvinner som lever marginalt, med omfattende rusproblematikk ofte i kombinasjon med psykiske problemer. Tilbudet på varmestua er basert på omsorg og motivasjon, med stor grad av tilgjengelighet og høy toleranse for rustilstand og psykisk helse.

Personalet på varmestua bistår kvinnene med det de har av akutte behov for bistand. Her kan den enkelte få: mat, vaske tøy, slappe av, sove, få kontakt med Pro Sentrets helsepersonell, hjelp til å kontakte akutte overnattingstilbud og øvrig hjelpeapparat, noen å snakke med om sin situasjon. Hygieneartikler, kondomer og glidekrem deles ut gratis. De ansatte arbeider også med å motivere og bevisstgjøre brukerne. Bevisstgjøring og evne til å se alternativer er motiverende for å kunne velge noe annet og få til de endringene den enkelte ønsker i sitt liv. Har kvinnene behov for langvarig og mer systematisk oppfølging får hun tilbud om poliklinisk oppfølging.

Prostitusjonsmiljøet har endret seg betraktelig de siste årene. Dette er spesielt synlig i gateprostitusjonen hvor antallet utenlandske kvinner er stort. Disse endringene gjenspeiles i Pro Sentrets brukergruppe hvor nå 70 % er kvinner av utenlandsk opprinnelse.

699 ulike kvinner har benyttet varmestua i 2005. De har vært der 6128 ganger. 403 av kvinnene var utenlandske. Men statistikken viser at det er de norske kvinnene som kommer regelmessig og ofte.

Utfordringen for varmestua, som tidligere kun har vært brukt av norske kvinner, ble skarpstilt i 2005. Flere og flere av de utenlandske brukerne ønsket å benytte varmestua. Spørsmålet ble hvordan vi på best mulig måte skulle integrere dem. Naturligvis har de norske kvinnene til tider følt seg tilsidesatt. Dette er forståelig tatt i betraktning av at de også fortrenses fra prostitusjonsgatene. Vi erfarte at hvis vi går sakte frem og hele tiden har de norske kvinnene med på råd, vil integreringen bli mer vellykket. Derfor vil vi berømme de norske kvinnene som har klart prosessen på varmestua bra og i all hovedsak har vist storsinn.

Å innta måltider sammen rundt et hyggelig bord bidrar sterkt til forståelse og dialog over kulturgrensene. Det er spennende når vi inviterer de utenlandske kvinnene til å lage sin mat for oss alle.

For mange kvinner er varmetua et trygt sted å være i fellesskap med andre kvinner i samme situasjon. Her kan de dele erfaringer de ikke snakker om i andre sammenhenger. Fokuset i miljøarbeidet ligger på å kunne se den enkeltes behov, gi omsorg og legge forholdene til rette for god kommunikasjon kvinnene i mellom. En har også et sterkt fokus på brukermedvirkning. I den grad det er mulig forsøker man å involvere brukerne i den daglige driften av varmetua. Ellers lytter personalet til kvinnene og deres behov og streber etter å utvikle tilbudet på deres premisser. For å gi kvinnene mer innflytelse arrangeres det jevnlig brukermøter hvor aktuelle saker og viktige tema blir diskutert. Det kan være tematikk som:

- Hvordan skal norske og utenlandske kvinner fungere sammen på varmetua
- Hvilke regler gjelder på sentret
- Rettigheter rundt sosialhjelp og trygd
- Ønsker mht å invitere politikere og andre til diskusjon

I 2005 ble beslutningstagere og myndighetspersoner invitert til varmetua for å gi kvinnene mulighet til å påvirke på samfunnsnivå. Det var særlig diskusjoner rundt kundekriminalisering som var aktuelt. Vi hadde bl.a. besøk av Kristin Halvorsen og Inga Marthe Thorkildsen fra SV, Gry Larsen med kollegaer fra AUF, flere statssekretærer fra forrige regjering, Dagfinn Høybråten fra KrF m.f. I stor grad fortalte også kvinnene om sitt møte med sosialkontor og andre hjelpeinstanser. De opplever ofte at de blir dårlig behandlet og lite hørt i hjelpeapparatet. Behovet for å formidle dette er stort. Vi har også hatt møter med utvalgte instanser innen politiet. Særlig har kvinnene ønsket å drøfte voldsproblematikk. Mange opplever voldelige episoder og ønsker bedre assistanse fra politiet. Pro Sentret ser det som viktig å ha en kontinuerlig god dialog mellom prostitusjonsmiljøet og politiet. Flere av brukerne – både norske og utenlandske - jobber som frivillig arbeidskraft i varmetua.

Sist år ommindredet vi også et av rommene slik at kvinnene kan bruke PC-er med internetttilgang. Disse brukes flittig av både de norske og de utenlandske. Som sedvanlig arrangerte vi også i 2005 vår store juletilstelling. En av våre trofaste, frivillige arbeidere gjennom en årrekke lagde også i år den fantastiske maten. Vi ønsker også å framheve at leder i PION har vært en uvurderlig initiativtaker og drivkraft i møtevirksomheten på sentret samt flink til å komme med forslag til forbedringer for kvinnene. Det er vi takknemlig for.

Oppsøkende arbeid på gata

Gateprostitusjonen er den mest synlige prostitusjonsarenaen. Målsettingen for det oppsøkende gatearbeidet er å opprette og opprettholde kontakt med nye og kjente kvinner. Vi skal tilby kvinnene råd og veiledning om rettigheter, hvordan forebygge seksuelt overførbare infeksjoner og andre helseproblemer, samt gi informasjon om Pro Sentrets øvrige tilbud. Dernest skal vi metodisk kartlegge og ha oversikt over denne arenaen og eventuelle endringer. Vi skal ha fokus på "nyrekruttering", dvs. tilfanget av kvinner under 25 år og forsøke å forebygge at prostitusjonskarrieren videreutvikles.

Fire medarbeidere oppdelt i to team oppsøker gateprostitusjonsmiljøet to ganger i uken. Teamene er sammensatt av sosialarbeider, kulturformidler og sykepleier.

I tillegg til å gi informasjon av ulik karakter til de vi treffer og å kartlegge den enkeltes behov for hjelp og bistand, deles det ut kondomer, glidekrem, hygieneartikler og nødprevensjon ved behov.

Pro Sentret har truffet 704 enkeltkvinner gjennom vårt gatearbeid siste året. Dette utgjør ikke alle gateprostituerte i Oslo, kanskje finnes ca. 150 pr. år vi ikke treffer. Det skulle utgjøre ca. 850 enkeltkvinner som er innom gateprostituasjonen pr. 2005.

Med en vedvarende økning av kvinner i gateprostituasjonen de siste fire årene kreves det mer av de som arbeider oppsøkende. For 5 år siden var denne arenaen utelukkende norsk. I dag er den totalt dominert av utenlandske kvinner, spesielt fra Nigeria, Romania og Bulgaria og noen enkelte andre Øst-Europeere. Bildet er totalt omsnudd på kort tid. Derfor må vi ha en kontinuerlig diskusjon om våre målsettinger for det oppsøkende arbeidet. Målsettinger og metoder blir fort avleggs under en slik rivende utvikling. Blant annet hadde vi i sommer enkelte netter hvor vi utvidet arbeidstiden og fant ut at bildet så annerledes ut etter kl. 24. Da var det utelukkende nigerianske kvinner i aktivitet. På 1 time kunne vi treffe rundt 100 forskjellige kvinner. Mange kjente vi ikke fra før. Vi observerte at de beveget seg over store deler av området og også oppover Karl Johan der vi ikke tidligere hadde sett prostitusjon. Dette har vært gjenstand for medieoppmerksomhet og bekymring fra både vår, politikere og politiets side. Vi var bekymret for utviklingen fordi vi tror at det er deprostituerte som vil tape kampen hvis "konfrontasjonene" med offentligheten blir store. Det har allerede kommet forslag til å forby dem innreise til Norge. Det er viktig at vi tar del i diskusjonene om hvordan regulere prostitusjon.

Oppsøkende arbeid på institutter og i leiligheter

Pro Sentret har også i 2005 hatt oppsøkende virksomhet på massasjeinstitutter og til enkelte leiligheter. Hovedmålsettingen med arbeidet har vært å nå ut til kvinner og menn som selger seksuelle tjenester på innemarkedet med tilbud om hjelp, informasjon og veiledning. Vår erfaring er at mange av de vi møter på innemarkedet i liten grad har hatt kontakt med det offentlige hjelpeapparat og særlig deler av det utenlandske miljøet lever til dels isolert i Norge med begrenset kunnskap om både norsk språk og samfunn.

Det oppsøkende teamet består av en sykepleier, en sosialarbeider og thailandsk kulturformidler. Hovedfokuset i det oppsøkende arbeidet siste året har vært på helse- og skadereduserende tiltak. Teamet tilbyr vaksine mot hepatitt A og B samt blodprøvetaking for sjekking av ulike seksuelt overførbare infeksjoner. Sentret har utarbeidet en helsekoffert til bruk i dette arbeidet. Kofferten inneholder demonstrasjonsmateriale og brosjyrer på flere språk. Det deles også ut kondomer og glidekrem gratis. I tillegg til den helsefaglige innsatsen gis det råd og veiledning i spørsmål av sosial, juridisk og økonomisk karakter.

Det oppsøkende teamet har i 2005 observert mye mobilitet på innemarkedet med åpning av nye institutter og stenging av gamle, og flere leiligheter. Leilighetene og instituttene befinner seg i alle sentrale strøk av Oslo. De har truffet en del kvinner, ofte thailandske, som jobber på forskjellige steder i samme periode. Samtidig er det mange som jobber mobilt over større deler av landet. Når markedet er mettet, er det flere som flytter på seg.

Mange av de thailandske kvinnene har vært i Norge i mange år, og vi ser at flere og flere benytter seg av sosialfaglig oppfølging over tid i tillegg til helsetilbudet som er populært. Mange tar etter tips fra venninner selv kontakt med feltarbeiderne og inviterer de til sin leilighet for å ta en blodprøve eller få annen hjelp. Både norske, skandinaviske, østeuropeiske, latinamerikanske, afrikanske og thailendere finnes på dette markedet.

Vi har registrert 12 ulike massasjelinstitutter i Oslo i 2005, samme tall som året før.

Helsetilbud

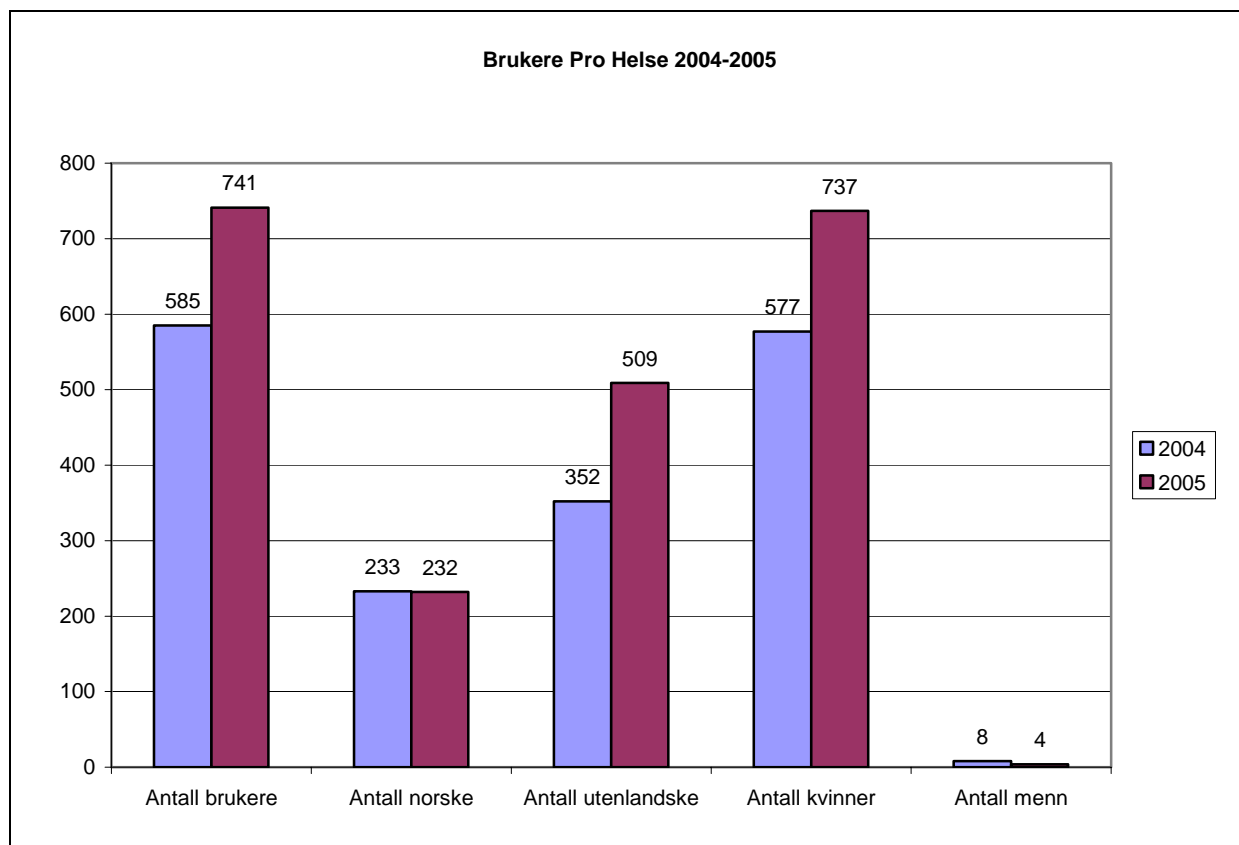
Pro Sentrets helsetilbud har i 2005 favnet et vidt spenn av tjenester innen seksuell, reproduktiv og rusrelatert helse. Tilbudet har vært bemannet daglig med sykepleier og jordmor, mens lege har vært tilgjengelig 8 timer pr. uke. Etterspørselen etter helsetjenester har vært stor, og antall personer som har benyttet tilbudet og antall konsultasjoner har økt sammenliknet med 2004. Erfaringene fra 2005 tilsier at helsearbeidet bør styrkes, spesielt i forhold til forebygging av seksuelt overførbare infeksjoner og forebygging av uønsket svangerskap.

Stor etterspørsel og flere brukere

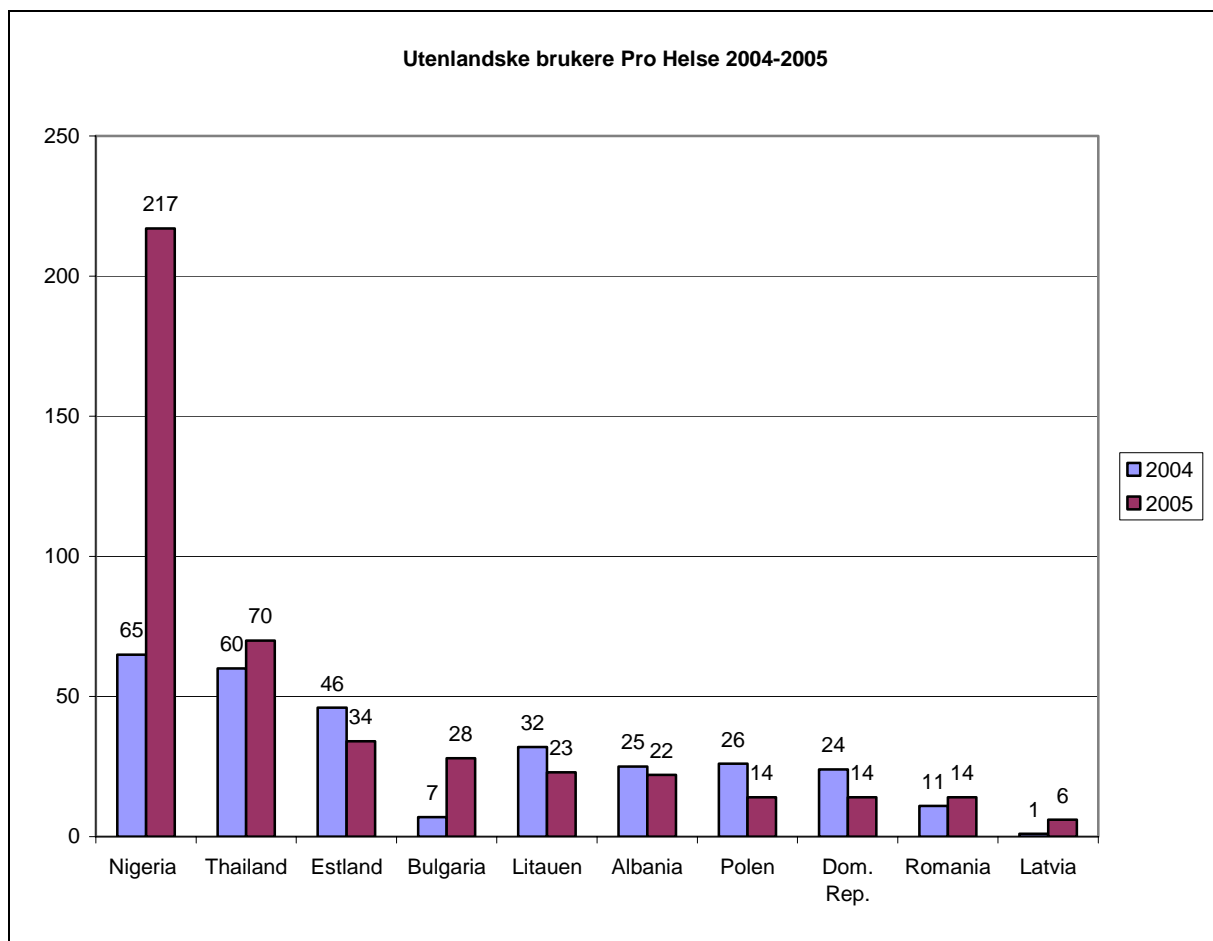
Av de 1527 personene Pro Sentret hadde kontakt med i 2005 benyttet

741 personer (48 %) helsetilbudet, og av dem var 232 norske (31 %) og 509 utenlandske (69 %) statsborgere.

Det var nesten utelukkende kvinner som benyttet tilbudet i 2005.

Vi ser at antall norske brukere holder seg stabilt, mens det er en betydelig økning i antall utenlandske brukere, noe som er i overensstemmelse med utviklingen observert i prostitusjonsmiljøene generelt. Den desidert største økningen er blant nigerianske kvinner, og denne gruppen er nå nesten like stor som den norske, mens det er mindre endringer i forhold til andre nasjonaliteter. Den store økningen i nigerianske kvinner har vært en stor utfordring, både i forhold til helsetilbudets kapasitet, og ansattes kompetanse og kunnskap. Vi ser også en økning i bulgarske kvinner som oppsøker helsetjenesten, en gruppe som tidligere sjeldent oppsøkte Pro Sentret, men som vi har hatt kontakt med gjennom oppsøkende arbeid på gaten over flere år.

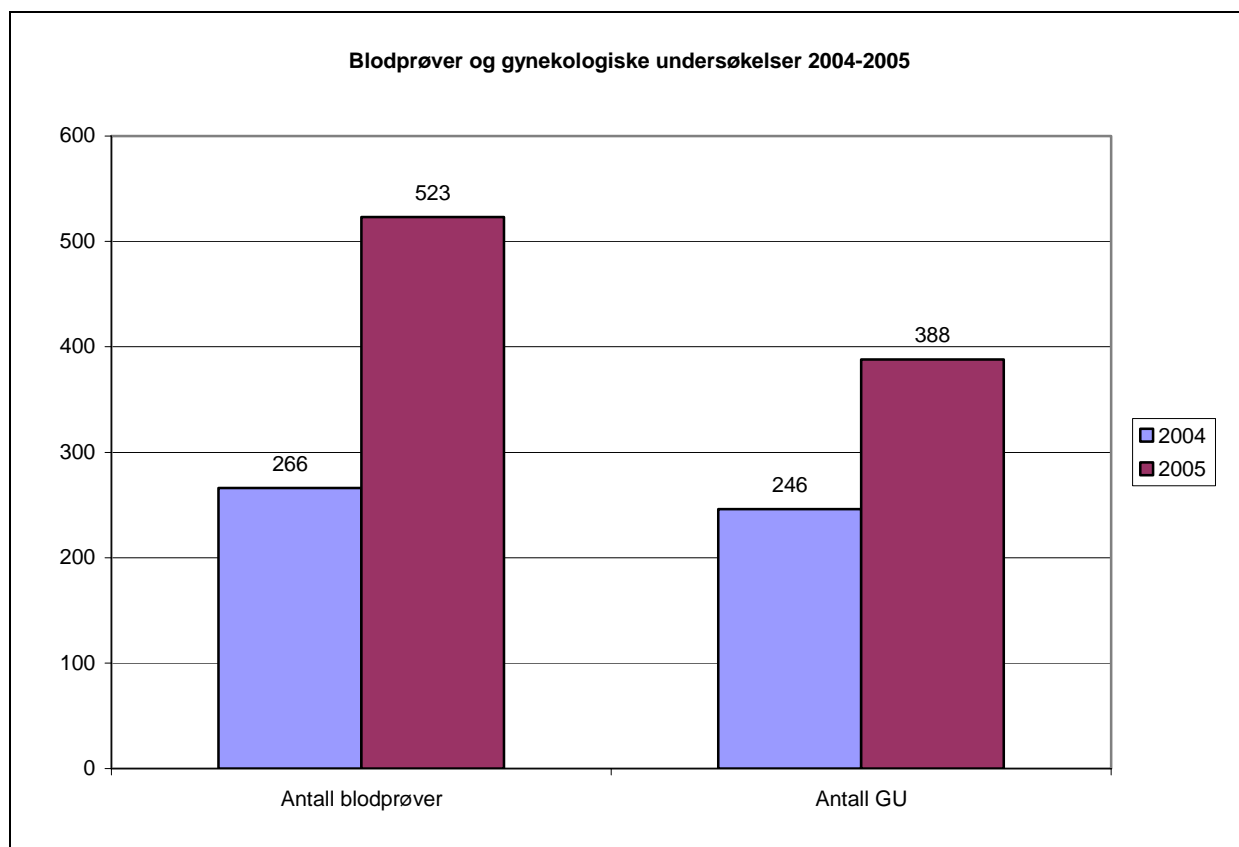
Av totalt **3141 konsultasjoner** utført av sykepleier, jordmor eller lege i 2005 var 1094 (35 %) med norske og 2047 (65 %) med utenlandske brukere. Dette er en økning i antall konsultasjoner på 14 % fra 2004. Hver bruker hadde i gjennomsnitt 4,2 konsultasjoner. Utenlandske brukere hadde i gjennomsnitt 4,0 konsultasjoner, en økning fra 3,4 i 2004, mens norske brukere hadde 4,7 konsultasjoner pr bruker, en nedgang fra 6,6 i 2004. Det ser ut til bruksmønsteret i form av hyppighet blir likere mellom norske og utenlandske brukere, og at behovet og interessen for helsetilbudet er ganske likt fordelt. Det ser også ut til at de ulike utenlandske gruppene har et ganske likt bruksmønster. Nedgangen i antall konsultasjoner per norske bruker har sammenheng med at det i denne gruppen er en høy andel rusavhengige. Antallet rusavhengige brukere har ikke gått nevneverdig ned, men rusavhengige benytter helsetilbudet sjeldnere.

Seksuell helse

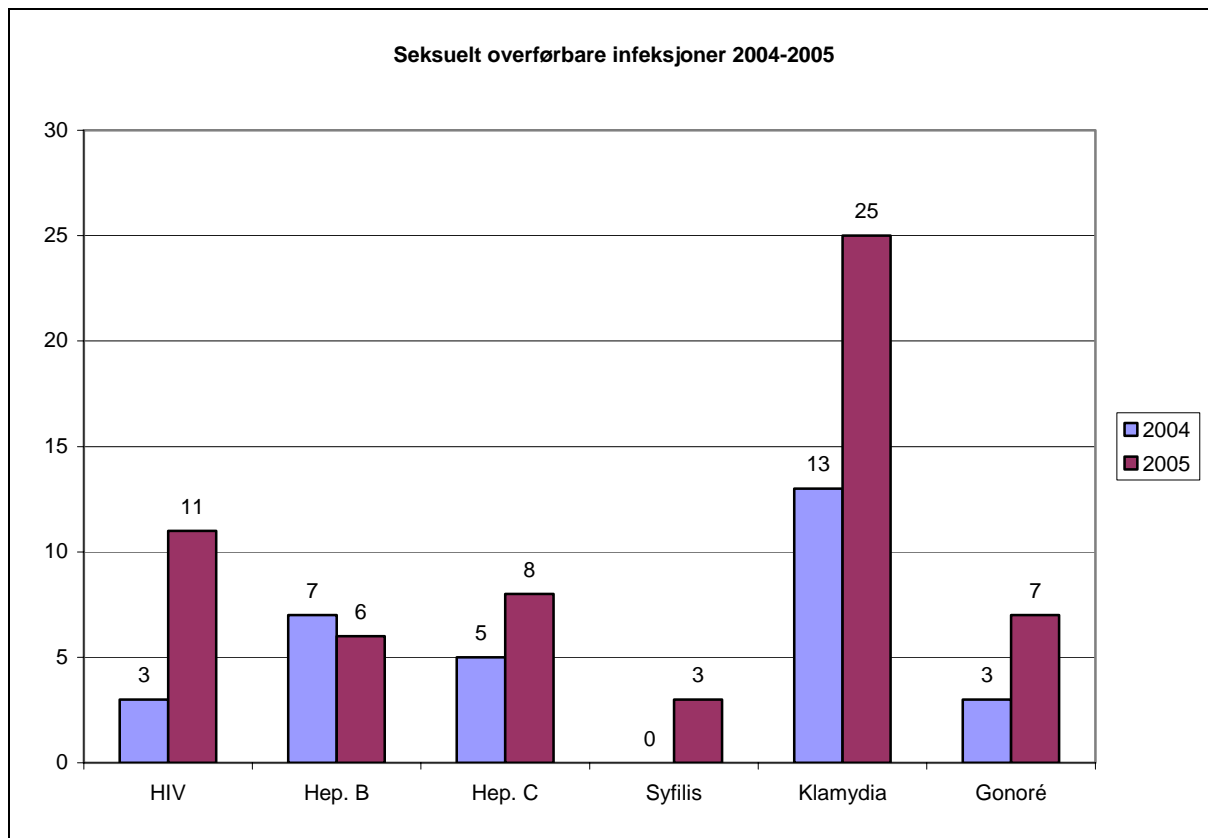
Pro Sentrets ansatte driver et utstrakt smitteforbyggende arbeid gjennom oppsøkende arbeid på innemarkedet (institutter, leiligheter), på gaten og med dem som oppsøker Pro Sentret. Dette gjøres ved distribusjon av kondomer, glidekrem og hygieneartikler, samt råd og veiledning i sikrere sex. Prostituerte utfører selv viktige smitteverntiltak ved at de tilegner seg kunnskap om sikrere sex og setter denne kunnskapen ut i praksis. På Pro Sentrets helsetjeneste kan brukerne få utført blodprøver med testing for hiv, hepatitt A, B og C og syfilis, utført underlivsundersøkelser med testing for klamydia, gonoré, genital herpes og celleforandringer, få vaksine mot hepatitt A og B og hvis nødvendig få adekvat

behandling eller henvisning for seksuelt overførbare infeksjoner (SOI) og andre plager som bakteriell vaginose, soppinfeksjon etc. Ved infeksjoner gjøres det også smitteoppsporing. Behandling av seksualpartnere sikres der det er mulig.

I 2005 ble det tatt 523 blodprøver og utført 388 gynekologiske undersøkelser, mot 266 blodprøver og 246 gynekologiske undersøkelser i 2004. Det har i 2005 vært en økning i antall nydiagnostiserte seksuelt overførbare infeksjoner (se oversikt side 41). Dette henger selvsagt sammen med at antallet brukere har økt slik at flere personer testet seg for SOI. Vi mener likevel at det er grunn til å følge situasjonen nøye og trappe opp det smitteforebyggende arbeidet i prostitusjonsmiljøene. Dette fordi at en økende andel av brukere kommer fra land med høyere prevalens av mange SOI enn i Norge, fordi den økende mobiliteten i prostitusjonsmiljøene gjør at antallet personer som selger sex øker og at mange av Pro Sentrets utenlandske brukere har få helserettigheter i Norge. Pro Sentret har i 2005 samarbeidet med smittevernoverlegen i Oslo og Folkehelseinstituttet i forhold til SOI og smittevern i prostitusjonsmiljøene, og med Olafiaklinikken og Ullevål Universitetsykehus, infeksjonsmedisinsk avdeling, om oppfølging av nydiagnostiserte.

Kondombruk med tilfeldig kunde er etter vår erfaring meget utbredt, men i følge våre brukere er det ikke uvanlig at samleie uten kondom etterspørres av kunder. Det ser ut til at terskelen for samleie uten kondom kan være noe lavere med faste kunder, spesielt hvis man "stoler på" kunden eller at relasjonen oppleves som dypere enn et vanlig kundeforhold. En stor andel av brukerne rapporterer at de har opplevd kondomsvikt, enten at kondomet har sprukket eller sklidd av under samleie. Ofte skyldes dette mangel på informasjon og dårlig kondomteknikk. Det brukes stort sett ikke kondom med fast partner, som kan være en ektemann eller kjæreste, men det kan også være en bakmann/hallik som har sex med kvinnene han kontrollerer. Grensene her er flytende, men vår erfaring gjennom smitteoppsporing er at den som brukeren selv definerer som en fast partner, og ikke en kunde, ofte er den sannsynlige smittekilde. Veiledning og testing for SOI har blitt tilbudt alle som kan ha vært utsatt for smitte. Fokus på rådgivning og veiledning i forkant av testing har blitt styrket, spesielt for brukere som oppgir å ha seksualpartnere de ikke vil eller kan bruke kondom med eller som oppgir å ha opplevd kondomsvikt. Det er også indikasjoner på at terskelen for sex uten kondom er lavere ved oralsex enn vaginalt eller analt samleie. På denne bakgrunn har det fra juni i 2005 rutinemessig blitt tatt halsprøver for klamydia og gonoré i tillegg til vaginalprøver.

Reproduktiv helse

Forebygging av uønsket svangerskap har i 2005 vært et viktig innsatsområde. Prevensjon tas derfor opp i første konsultasjon med alle nye brukere. De ulike brukergruppene har meget ulike holdninger og erfaringer med hormonell prevensjon,

noe som gjør prevensjonsveiledning meget utfordrende. Spesielt afrikanske kvinner har liten erfaring med hormonell prevensjon. Denne gruppen har derfor stort behov for informasjon og veiledning. Det tilbys prevensjonsveiledning og gratis hormonell prevensjon. For å minimere brukerfeil har vi arbeidet med å finne prevensjonsmidler som fungerer godt for brukerne i den livssituasjon de er i. Det mest etterspurte prevensjonsmiddelet er p-plaster, mens p-sprøyte, p-piller og spiral også benyttes. Vi opplever at brukere som har hatt kontakt med oss over lengre tid er mer mottakelige for informasjon og veiledning om prevensjon, og at det ofte kreves flere konsultasjoner hvor prevensjon tas opp før brukerne ønsker å begynne med fast prevensjon. Alle som oppsøker helsetjenesten etter kondomsvikt eller av andre grunner har hatt sex uten kondom, tilbys nødprevensjon.

Økningen i antallet gravide brukere har fortsatt i 2005.

I 2004 hadde vi 21 uønskede graviditeter, i 2005 var tallet steget til 36.

De fleste ønsker å ta abort, men noen få velger å fullføre svangerskapet. Vår erfaring er at de fleste oppgir at de har blitt gravide med en mer eller mindre fast partner, ikke med tilfeldige kunder. Noen av kvinnene har blitt gravide før de kommer til Norge. I de tilfellene kvinner ønsker abort bistår vi dem til å få tilgang på dette. Rusavhengige kvinner som ikke ønsker abort blir formidlet videre til sosialtjeneste og helsepersonell med spesialkompetanse i forhold til rus og graviditet. Andre kvinner som ønsker å fullføre svangerskapet henvises videre til kommunehelsetjenesten og følges opp på vanlig måte.

Pro Sentret har i flere år påpekt at utenlandske kvinner har dårlig tilgang på abort i og med at de må betale 7.500 kroner for inngrepet. I 2005 har vi en rekke ganger satt denne saken på dagsorden gjennom media og gjort Sosial- og helsedirektoratet, Oslo Kommune, Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet oppmerksom på problemet. Representanter for de daværende opposisjonspartiene gjorde det før stortingsvalget i 2005 klart at de ville ta fatt i denne situasjonen. I skrivende stund, februar 2006 er situasjonen fortsatt slik at de utenlandske kvinnene som blir gravide må tjene inn kostnadene til abort på prostitusjon, låne penger eller reise til et annet land å forsøke og få utført aborten der. Noen forsøker også å framprovosere abort selv, med de komplikasjoner det kan medføre. Men heldigvis får vi nå signaler på at både statlige og kommunale myndigheter jobber aktivt med saken med tanke på en snarlig løsning.

Rus og helse

Rusmisbruk er den faktor som viser tydeligst skillet i brukergruppen. I den største brukergruppen, utenlandske kvinner, er det lite bruk av illegale rusmidler selv om vi ser en svak økning. Behovene her er mer knyttet til seksuell og reproduktiv helse, i tillegg til allmenmedisinske problemer. Disse kvinnene har få helserettigheter i Norge. Norske kvinner uten rusproblemer henvender seg også hovedsaklig for problemer knyttet til seksuell og reproduktiv helse, mens hos norske kvinner med rusproblematikk, er problemene ofte mer sammensatt. Som nevnt har antallet konsultasjoner med rusavhengige brukere gått ned, mens antallet rusavhengige brukere er forholdsvis stabilt. Årsakene til dette er flere. Vi har registrert at helsetilstanden hos mange rusavhengige har bedret seg som følge av bedret tilgang

på lavterskel helsetjenester og LAR (legemiddelassistert rehabilitering), og dermed har de mindre behov for hyppig oppfølging. I tillegg vet vi at økningen i antall brukere har ført til lengre ventetid, noe som rammer brukere med rusproblematikk hardest siden de ofte ikke har tålmodighet til å vente.

Bedringen i helsetilstanden til rusavhengige brukere er gledelig, men det er fortsatt viktig å ha et godt tilbud til de av dem som er i prostitusjon. De har meget sammensatte psykiske, somatiske og rusrelaterte problemer. Det er spesielt de injeksjonsrelaterte helseproblemene, som sår og infeksjoner det har blitt mindre av. Helsesvikt knyttet til ernæringsstatus, tannhelse og psykiatri er fortsatt utbredt. En positiv utvikling er utbyggingen av rus- og psykiatritiltak. En del personer som har behov for denne typen tiltak fanges allikevel ikke opp eller kan ikke nyttiggjøre seg eksisterende tilbud. I forhold til seksuell og reproduktiv helse har bruksmønstrene mellom rusavhengige og andre brukere blitt likere, og vi ser et fortatt behov for tjenester på disse områdene hos rusavhengige brukere.

Prosjekter

Et kontaktetableringsprosjekt

Høsten 2004 og frem til juni 2005 gjennomførte vi et kontaktetableringsprosjekt rettet mot østeuropeiske kvinner som selger sex på innemarkedet. Hovedmålet med prosjektet var å etablere kontakt med østeuropeiske kvinner som selger seksuelle tjenester fra leiligheter i Oslo, informere dem om Pro Sentret og vårt tjenestetilbud, samt tilby hjelp og bistand.

Denne gruppen i prostitusjon er lite synlig og det er vanskelig å nå dem ved ordinært oppsøkende arbeid, da tilholdsstedene er ukjente. En norsk sosialarbeider og en russisk kulturformidler har etablert kontakt ved å systematisk ringe til kvinner som annonserer i bransjemagasiner og på Internett.

De fleste kvinnene har vært veldig positive til å få informasjon, og har de ikke hatt anledning til å komme på Pro Sentret, har vi informert om at et oppsøkende team kan komme til dem.

I prosjektperioden ble det ringt til 105 ulike telefonnumre. 59 av disse ble besvart. Av disse var 31 % østeuropeiske. De østeuropeiske kvinnene som annonserer enten i blader eller på Internett var i synkende rekkefølge fra Litauen, Latvia, Estland, Russland, Tsjekia, Ungarn og Albania.

De fleste av de russisktalende kvinnene vi snakket med hadde enten hørt om Pro Sentret fra andre eller besøkt oss allerede. Likevel erfarte vi at de visste svært lite om tjenestetilbudet vårt utenom helsetjenesten. Vi opplever at både de som kjente oss fra før og de som ble kjent med oss gjennom prosjektet, videreformidlet informasjon de fikk til andre kvinner. Flere er senere blitt hyppige brukere av vårt senter. Sånn sett var dette en god metode for å nå ut til en ellers skjult brukergruppe.

Jobbsøkerkurs

Ettersom flere kvinner fra de baltiske statene har vært interessert i å finne seg ordinær jobb i Norge etter EU-innlemmelsen, inviterte Pro Sentret representanter fra AETAT for å orientere oss om overgangsregler for nye EU-medlemmer. I kjølvannet av dette organiserte vi kurs hos AETAT i september. Hensikten med kurset var å gi kvinnene opplæring i hvordan gå fram for å søke jobb og hvilke regler som finnes. Det var dessverre dårlig oppmøte. Imidlertid vet vi at interessen for å få ordinært arbeid i Norge er økende, derfor vil vi sette i gang et prosjekt i 2006 med formål å kunne tilby ordinær sysselsetting.

Juridiske råd og andre rettigheter

For mange av de utenlandske som ikke har langvarig oppholds- og arbeidstillatelse i Norge, har det vært viktig å få informasjon om rettigheter. Hvilke rettigheter en estisk statsborger har, er betydelig annerledes enn de en nigeriansk kvinne med oppholdstillatelse i Italia har. En kvinne fra Albania utsatt for menneskehandel har andre rettigheter.

Juridisk Rådgivning for Kvinner JURK har vært her ukentlig og snakket med både norske og utenlandske kvinner. Spesielt har de ytt bistand til de thailandske kvinnene i spørsmål om ekteskapsproblemer, skilsmisse, barnefordeling, og oppholdsspørsmål. De har samarbeidet nært med sosialarbeiderne på Pro Sentret.

Statistikk

2005 Pro Sentret Årsoversikt	Resultat 2005	Resultat 2004	Resultat 2003	Resultat 2002	Resultat 2001
TOTALT ANTALL BRUKERE	1527	1404	1336	1300	847
derav utenlandske i %	1064 70 %	885 63 %	644 48 %	400 32 %	161 19 %

Vedlegg:

Kulturformidling på Pro Sentret

Av Ganimete Ramadani og Irina Polyakova

Innlegg på norsk prostitusjonsnettverkskonferanse, september 2005

Historikk

Tampep er et EU nettverk som jobber med helsehjelp og rettigheter blant de migrerende sexarbeidere i Europa. Tampep introduserte kulturformidling som metodikk for å yte helse- og sosialhjelp til denne gruppen. Vi har implementert denne metodikken, og vi vil først si litt om definisjonen av en kulturformidler, der mye er hentet fra Tampeps definisjon.

Definisjon

Kulturformidleren er en person som har samme kulturelle bakgrunn som målgruppen og snakker deres språk – samtidig som personen kjenner de kulturelle sammenhenger i vertslandet og språket i vertslandet.

Kulturformidleren bør kjenne de tradisjoner, koder og normer som målgruppen refererer til og handler ut i fra, og kjenne normene og systemet i vertslandet og kan orientere seg i disse.

Kulturformidlerens styrke er at hun har en tverrkulturell hensikt, at hun vet hva det vil si å være fremmed, at personen selv har migrert eller har en migrasjonsrelatert bakgrunn.

Kulturformidlerens bidrag er å formidle og forklare kultursensitive budskaper mellom de utenlandske kvinnene i prostitusjonen og sosial- og helsearbeiderne. Personen skal se kulturbetingede brytningspunkter og problemfelter mellom gruppene og bidra med tverrkulturelle løsningsforslag. Eksempelvis kan sykepleiere ved en helsekonsultasjon spørre om hvordan forholdene rundt det å selge sex er, om hvor lenge personen har solgt sex osv. Mange av de utenlandske blir flau over slike spørsmål fra en sykepleier, og vil anse det som å gå utover saksområdet. Ofte sier de til oss kulturformidlere: Hvorfor spør hun om det?

Anerkjennelse er en del av målet for formidlingen. Det er viktig å muliggjøre for immigranter og flyktninger å delta i det nye samfunnet gjennom å se personene som eksperter for deres egne ressurser og ansvarlige for egne valg istedenfor å velge for dem.

Kulturformidleren skal bygge bro mellom fagpersonalet som arbeider med de utenlandske kvinnene i prostitusjonen og kvinnene selv. Som teampartner er kulturformidleren rådgiver og støtteperson mellom sosial- og helsepersonalet og kvinnene, og bør gis en nøytral, autonom og definert posisjon, både i teamet og overfor målgruppen. Dette er det teoretiske utgangspunktet, men erfaringsvis opplever vi det som vanskelig å se klare skiller mellom rollene. Kulturformidlerne får ofte tillit og det er kulturformidlerne de oftest vil snakke med hvis de har opplevd noe de vil fortelle om. I praksis gjør kulturformidleren også sosialt arbeid.

Kulturformidleren er dermed sentral i kontakten mellom hjelpeapparatet og kvinnene selv, i informasjonen og dialogen med målgruppen om prostitusjonsrelaterte problemer. Dette kan være helse, prostitusjonspraksis, psykisk tilstand for.eks. Bevisstgjøring og styrking av kvinnene både i prostitusjons- og migrasjonssituasjonen er viktig.

Utfordringene ligger i kulturelle forskjeller, språklige barrierer og kvinnes marginalisering.

Italia er et godt eksempel på et land som bruker kulturformidlere som metode i arbeidet med utenlandske kvinner. Der jobber kulturformidlere hardt for å fremme forståelsen mellom en italiensk og eksempelvis en nigeriansk kultur. Det kan ta tid å forklare de nigerianske kvinnene hva f. eks. psykologhjelp innebærer og hva en psykolog kan gjøre for den enkelte. Å motta psykologhjelp er verken vanlig eller anerkjent blant befolkningen i Nigeria. I Italia jobber kulturformidlere tett med psykologene. Samtidig er kulturformidler alltid til stede når kvinnene er i kontakt med ulike instanser. For eksempel når emigranter skal på sykehus, politi, sosialkontoret osv. Noen ganger behøver de ikke å være aktive, men bare være til stede. I noen tilfeller vil ikke kvinnene jobbe med kulturformidlere fordi de tror at de spionerer på dem, da er man nødt til å finne en alternativ løsning på hvordan det er best å hjelpe dem.

Pro Sentrets bruk av kulturformidlere

Målet har vært å sikre de utenlandske kvinnene som selger seksuelle tjenester i Oslo et godt omsorgs- og helsetilbud og å øke kontakten til de utenlandske kvinnene i prostitusjon, slik at Pro Sentret til enhver tid har en nyansert kunnskap om de utenlandske prostitusjonsmiljøene og kan gi adekvat hjelp. Det er ikke til å se bort i fra at kulturformidlerne har vært nøkkelen til å nå de utenlandske kvinnene. Mange ville nok ikke ha kommet til Pro Sentret hadde det ikke vært for kulturformidlerne.

Pro Sentrets strategi har vært å tenke nytt i forhold til den måten senteret har nærmet seg feltet på, og derigjennom bygget opp en relasjon til de utenlandske kvinnene ut fra kvinnes behov. Kulturformidlere dras derfor inn i alle tiltak rettet mot de utenlandske kvinnene.

Vi har ansatt russisk, albansk, thailandsk og nigeriansk kulturformidler. Vi har også hatt dominikansk kulturformidler på sentret. Irina, som selv er russer, har ansvaret for de russisktalende som kan være fra Russland, Hvite-Russland, Baltikum og Moldova.

Ganimete som er etnisk albaner har med kunnskap i bulgarsk i tillegg til albansk dekket Sørøst-Europa. I 2005 har vi i tillegg en ny albansk kulturformidler som også kan italiensk slik at vi får mulighet til å komme i kontakt med de rumenske som ikke snakker engelsk og de nigerianske som har bodd lenge i Italia.

En av utfordringene har vært å integrere kulturformidlerne i teamarbeidet på senteret. Det har ikke vært like lett i forhold til rolle- og ansvarsfordeling. Som vi var inne på tidligere, var tanken at kulturformidlerne skulle ha en plass som brobyggere, men realiteten har vist at de har blitt sosialarbeidere også. Det er ikke alltid mulig å overføre et problem til andre. Det er også viktig å nevne at noen utenlandske kvinner ikke vil bruke kulturformidlere, nettopp fordi de kommer fra samme land. For disse kvinnene er det enklere å gå direkte til en sosialarbeider med et problem fordi det er mindre personlig å snakke med en fra et annet land enn dem selv om prostitusjon.

På samme måte som nigerianske kulturformidlere i Italia trenger å forklare hva en psykolog er og hva vedkommende kan gjøre for sine klienter, trenger vi i Norge å forklare hva en sosialarbeider og et sosialt hjelpetiltak er for våre klienter. Kvinnene som kommer til oss er ikke kjent med disse begrepene og deres mening. Her er kulturformidlernes kunnskap til det norske velferds- og sosialt system i Norge viktig, og de skal også formidle den norske kulturen til de utenlandske kvinnene. Kulturformidlingen går m.a.o. begge veier.

Når en kvinne kommer til senteret er vi tilbakeholdne i starten. Hun kan være i en sårbar situasjon som kan henge sammen med mulig relasjon til halliker og kriminelle nettverk, i tillegg til at de er migranter med usikker framtid i Europa. Vår fremgangsmåte baserer seg på kunnskap om prostitusjon, menneskehandel og vold. Helt konkret må vi vurdere situasjonen til hver enkelt kvinne når vi blir kjent med henne og det innebærer høy grad av sensitivitet fra vår side. De har f. eks. rett til å være anonyme når de bruker våre tjenester. Hjelpen skal foregå på kvinnens premisser.

Kulturelle forskjeller

Kultur setter rammer for hvordan vi oppfatter verden og for de valg vi tar. Kulturen er påvirket av samfunnet vi lever i og samtidig er det kultur som setter preg på samfunnet. Kulturen består av tradisjoner, måter å kle seg på, språk, ritualer, opptreden og tenkning. Kunnskapen om kultur tilegnes gjennom en lang prosess som er sosial i sin struktur. Mennesker handler ut fra kultur og blir påvirket av den, samtidig som de skaper dens nye former og betydninger/meninger. Derfor har kulturer en historisk karakter samtidig som de er relative og mangfoldige. Menneskets oppførsel kan ikke eksistere uten kulturens påvirkning.

Kanskje vi kan tenke oss en hypotetisk situasjon der en kvinne fra bygda i Norge i 1960 plutselig hopper frem i tid og rom og jobber som prostituert på strøket i dagens Oslo, som en parallell til situasjonen til de utenlandske kvinnene og forskjellene de opplever. For å forklare forskjellene og sikre god helse- og sosial hjelp, er det viktig at det er et mellomledd, noen som for kvinnen virker gjenkjennelig. I tillegg påvirkes kulturen av andre faktorer som geografi, religion, kjønnsforhold, statssystem osv. Det kan være store kulturelle forskjeller innad i et land. Det er ikke de ressurssterke og

mest opplyste vi som oftest møter, det er de som tilhører lavere sosiale klasser, fra rurale strøk, fra vanskelige familieforhold osv.

Kvinner som kommer fra svært tradisjonelle, kollektivistiske samfunn har større familiebånd og forsørgeransvar ovenfor sin familie og slektinger. Her finner vi noe felles blant kvinner fra Afrika, Asia og Sørøst-Europa. Imidlertid, de som kommer fra land nærmere Vest-Europa, har mindre familieplikter og er mer individualistiske. Kvinner som kommer fra Baltikum eller Ungarn finner seg lettere til rette i Norge.

Man må ikke komme fra Albania eller Afrika for å kolliderer med norsk kultur. Norske samer som kommer inn i psykiatrien kan bli misforstått og sykelliggjort hvis de hører stemmer. Åndelige hjelpere er en naturlig del av deres kultur og naturforståelse. Dermed er vestlig psykiatri og samisk tradisjon to universer som ikke alltid passer godt sammen. Samme typer problemer og dilemmaer treffer vi på Pro Sentret når vi har folk fra mangfoldige og ikke-vestlige kulturer. Tro på ånder, lykketegn, det onde øyet eller den onde munn, astrologi, trolldom, spiritualisme og okkultisme er noe vi må forholde oss til på en eller annen måte. I Norge finner man også noen som tror på slike ting, men de er i fåtall. Samtidig kan kvinnene ha sin egen oppfatning av det som plager henne fysisk og hvilke typer medisin hun kunne ønske seg. Ofte kan de ønske seg noe spesielt som en norsk lege ikke kan foreskrive henne uten videre. For eksempel bruk av antibiotika er svært begrenset i Norge og fås på resept til forskjell fra Russland. Et menneskes kulturelle bakgrunn, og dets religion eller livssyn, verdsett og erfaringer, påvirker dets forståelse av liv og død, og av helse og sykdom. I enhver kultur har fødsel, sykdom og død et psykososialt meningsinnhold som er særegent for denne kulturen. Hvordan en person opplever og uttrykker sykdomssymptomer, beror både på personlige erfaringer og på de tanker om fysiologi, sykdom og behandling som kulturen og personen besitter. Ei utenlandsk jente kan si til en lege at hun tror hun dør snart fordi det gjør vondt, eller at hun vil begå selvmord fordi det gjør så vondt, men i virkeligheten vil hun aldri gjøre det og hun vet at hun ikke dør. Dette er bare en måte å uttrykke sin smerte og fortvilelse på.

Kulturelle forskjeller møter kvinnene allerede ved første møte med første norske offentlige instans, nemlig grensepolitiet og tollmyndighetene. En kvinne fra Estland forteller for eksempel at tolleren fant et lite papir rullet sammen i lommeboken hennes som inneholdt fiskeskjell og spurte kvinnen hva det var. Hun svarte at det var fiskeskjell og hun hadde det med seg fordi de bringer penger. Tollbetjenten skjønte ingenting, men lot henne passere. Kanskje betjenten ikke visste at i Norge gjemmer man firkløver og legger den under puta. En annen jente fra Russland hadde fulle lommer av solsikkefrø i jakken sin da hun ble ransaket av den norske grensekontrollen. Fuglefrø fanget tollerenes absolutte oppmerksomhet og i en time prøvde den stakkars russiske jenta å forklare at i Russland spiser mennesker dette. I hans verden var det bare noe fugler spiste. Med andre ord konfronteres vi med kultur i det øyeblikket vi setter foten vår i et fremmed land.

Kulturforskjeller knyttet til kjønn, seksualitet og prevensjon.

Videre er det mange utfordringer i forhold til seksualitet og prevensjon. Vi har jobbet mye med å fremme andre prevensjonsmidler i tillegg til kondom. Mange tror f. eks. at de ikke kan bli gravide senere i livet hvis de bruker p-piller. Det er f. eks. for albanere vanlig å tenke at hvis man gjør mye for å unngå å få barn, så vil man ikke få det når

man en gang ønsker det. I nigeriansk kultur er det å være fruktbar det samme som å være en verdig kvinne. Noen nigerianske kvinner sjekker om de er fruktbare ved å la seg bli gravide for så å ta abort. Når en ukrainsk jente sier at hun ikke vil benytte seg av noen hormonelle preparater, spesielt p-piller vil legen eller sykepleieren ikke nødvendigvis forstå hvorfor hun er så bestemt på dette med mindre de kjenner til de eksisterende diskusjoner angående prevensjon i hennes hjemland. Rollen til kulturformidleren er her å forklare legen at i det landet kvinnen kommer fra blir unge kvinner frarådet av leger og andre å bruke p-piller, fordi det sies å kunne gi negative bivirkninger og påvirke fruktbarheten. I dette tilfelle kan vi ha en diskusjon om hva den vestlige medisinske forskning sier om dette og se om en kvinne ombestemmer seg ved å tro på det vi sier.

Institusjonelle forskjeller

Ofte kommer kvinnene fra autoritære regimer, som gjør at de har et helt annet forhold til autoriteter enn det vi i det demokratiske Norge har. Da er det vanskelig å fremme institusjonene her, og at vi som jobber der bare vil deres beste. For noen er det umulig å tenke seg et statssystem som ikke er korrumpert, akkurat som det for oss er vanskelig å tenke på at korrupsjon kan være utbredt i Norge, selv om vi vet at slikt er utbredt i enkelte bransjer. Vi må tenke på at i noen land kan også taushetsplikt kjøpes. Et annet merkelig moment er at kvinnene også opplever betydelig korrupsjon når de kommer til vesten, særlig i Italia og Hellas, noe som ytterligere svekker tilliten til autoriteter. Og det er spesielt politivesenet og de organene som tar for seg dokumenter som pass eller annen legitimasjon de ikke har sterk tiltro til hvis de kommer i vanskelige situasjoner. Vi erfarer for ofte at en utenlandsk prostituert som blir utsatt for vold, ikke vil til politiet og anmelde hendelsen fordi hun er redd det vil påvirke asylsaken hennes i negativ retning eller at hun blir registrert som prostituert, noe hun vil unngå. Pro Sentret som institusjon er vanskelig å forklare for dem til å begynne med. Bare det faktum at staten hjelper rusmisbrukere og prostituerte, forundrer kvinner vi møter. Når ei jente snakket på telefon med noen overhørte jeg at hun sa: "Jeg er på Pro Sentret... det er der hvor de er glad i oss".

Begrepsbruk

Kjernen i kulturformidling henger ofte sammen med måten man gir informasjon på. En sykepleier kan gi informasjon gjennom vanlig sykepleierprosedyre uten at mottakeren har forstått det. Ofte mangler de begrepsrammen rundt ting som for oss er helt åpenbare. En virusinfeksjon er ikke like lett å forstå hvis du ikke vet noe om hva et virus er. Det er også naturlig at man som ikke-forstående tenderer til å si ja, ja til alt man ikke skjønner. Der man i norsk kultur som sykepleier vil si til en pasient at nå er det fint om du kommer til en undersøkelse, må man på østeuropeisk vis si: Kom til undersøkelse! Disse to uttalelsene betyr det samme. De indikerer begge at pasienten bør komme til undersøkelse og at man bryr seg. Det er vanligere å oppfordre gjennom imperativ, og i bruken av imperativ ligger også kjærlighet. Dette henger også sammen med oppdragelsen i hjemlandet. Bruken av imperativ er også vanlig hos de nigerianske kvinnene. Autoriteters rolle og stilling blant nigerianere er en helt annen enn her. Å bruke imperativ er jo helt motsatt av det norsk sosialarbeideretikk sier. En norsk pasient eller bruker vil oppfatte en slik talemåte som frekk, autoritær og ikke akseptabel.

Hvorfor ikke bare bruke tolk?

Tolken er begrenset i at han eller hun ikke skal blande seg. Hun skal simpelthen oversette ekvivalenten til ordene fra det ene til det andre språket. Tolkning er ikke alltid nok for å skape gjensidig forståelse, i størst grad når man skal yte sosial hjelp. Tolkere er ikke satt inn i konteksten når de kommer til et oppdrag. Her følger noen tolkeetiske regler, som man som kulturformidler ikke behøver overholde.

- Tolken har f. eks. taushetsplikt, det har ikke vi innenfor senterets tjenester.
- Tolken skal ikke utføre andre oppgaver enn å tolke under oppdraget.
- Tolken skal være upartisk og ikke tillate at egne holdninger eller meninger påvirker arbeidet.
- Tolken skal tolke innholdet i alt som sies, intet fortie, intet tillegge, intet endre.

Enten om vi er tolker eller kulturformidlere støter vi på en del utfordringer ved tolkning. En høy grad av språktypologisk distanse og /eller en høy grad av ulikheter i samfunnssystemenes organisasjon vil skape tilleggsutfordringer ved tolkning, fordi konsekvensen gjerne er lite overlapping i de to språkenes symboliseringsrom.

Thailandske kvinner

Det er ikke tilfeldig at Thailand karakteriseres som "smilets land". Thailandske kvinner som jobber i Norge tar med seg sitt kulturelle særpreg og er innstilt på å være imøtekommende, høflige og glade. Deres ydmyke måte å treffe andre på står i sterk kontrast til kvinner fra Øst- Europa eller Afrika. Imidlertid kan det skjule seg ganske instrumentelle, dyktige og businessorienterte kvinner bak deres smil.

Den utbredte forestillingen om kvinners høye status i sørøstasiatiske samfunn er knyttet til den rollen kvinner har på den økonomiske banen hjemme. Kvinner administrerer og kontrollerer familieøkonomien og deler ut lommepenger til mennene sine, heller enn å ta imot penger fra dem. Det økonomiske ansvaret og forsørgerbyrden ligger som regel på kvinners skuldre. Dermed har de thailandske kvinnene i prostitusjon som jobber i Norge et ansvar for å betale for hus, utdanning og andre utgifter for familiene sine i hjemlandet.

Det er ikke nytt at disse kvinnene ser ut til å være isolerte fra det norske samfunnet. Selv om de har vært eller er gift med norske menn, vet de ikke alltid grunnleggende ting om det norske systemet, snakker ikke bestandig flytende norsk og kan være svært avhengige av mannen sin. Dermed blir de også svært avhengige av sitt eget nettverk og de skaper sitt lille Thailand hvor de kan fortsette å leve ut sine tradisjoner.

Kvinner fra Russland og Baltikum

Når det gjelder russisktalende kvinner som vi jobber med på Pro Sentret, så kommer de fra ulike steder i tidligere Sovjetunion. Således kan deres situasjon variere sterkt fra hverandre. Ei jente fra Moldova og ei fra Baltikum har ulike grunnlag og rettigheter når det gjelder opphold i Norge og muligheter til å dra til utlandet. De som har

moldovske, ukrainske eller russiske pass trenger visum for å komme inn i Norge og andre land, mens Baltiske land er blitt medlemmer i EU og kan dra fritt til Vest-Europa og søke jobb. Dessuten har det alltid vært lettere å komme til Norge fra land som Polen, Baltikum eller Tsjekia enn Ukraina og Russland. Jo lengre sør kvinnene kommer fra og jo fattigere det landet de kommer fra er, jo færre muligheter har de i Norge. I tillegg observerer vi at jentene som kommer fra Russland, Moldova, Ukraina har strengere halliker og dårligere vilkår når det gjelder hvor mye de skal jobbe og hvor mye av pengene de kan beholde. Dermed påvirker kvinnes ulikhet, legale eller illegale status måten vi må innrette vårt arbeid på Pro Sentret.

Majoriteten av russisktalende kvinner kommer fra Baltikum, og de har som regel ekte pass og navn. Disse kvinnene har som oftest vært i andre europeiske land, og de har i større grad internalisert vestlige verdier. Mange av de snakker engelsk og vil lære seg norsk. På grunn av EU-utvidelsen har de rett til å søke jobb og bosette seg i Norge om de vil. Utfordringene er i den forbindelse å gi kvinner informasjon om deres rettigheter og muligheter, samt hjelpe dem til å gå på norskkurs, kontakte Aetat og eventuelle arbeidsgivere for å få jobb. Etniske russere fra Baltikum er overrepresentert i prostitusjonsmiljøet i Oslo, og det skyldes delvis deres minoritetsstatus og manglende muligheter i hjemlandet. Kvinnene er mellom 20 og 30 år. De som har familier hjemme, pendler til Norge for noen ukers tid og er hjemme i noen måneder. Andre som ikke har barn eller ektefelle, velger å bli her en lengre stund. Hallikforholdet kan beskrives som en forretningsrelasjon hvor kvinnene må betale en fast sum om dagen og resten går til dem. Dersom de ikke har nok overføres gjelden til neste dag. Noen ganger har kvinnene stått på gata bare for å betale en sum til halliken. Om de ikke overholder avtalen vet de at de kan sanksjoneres hjemme av kriminelle bekjente til halliken. Disse kvinnene kan imidlertid bevege seg fritt når de er i Norge og velge når de vil komme eller reise hjem.

Til forskjell fra de baltiske jentene befinner de russiske, ukrainske, moldovske seg i en mer kompleks situasjon. De kommer fra små byer eller områder som er rammet hardt økonomisk. I tillegg har noen av dem barn eller foreldre de forsørger. Som oftest søker disse kvinnene asyl i Norge og mens de venter på svar jobber de stort sett på gata. De fleste får avslag og må returnere, noen får bli her pga ekteskap. Når de drar herifra er det sannsynlig at de vil finne en måte å komme seg til et annet land i Europa for å jobbe fordi de ikke ser alternative jobbmuligheter hjemme. Denne gruppen av kvinner er svært avhengig av kriminelle nettverk for å komme til Europa og dette setter dem i en spesielt sårbar situasjon. Disse jentene er vanligvis unge og naive. I tillegg er de truet av hallikene sine som kontrollerer dem døgnet rundt. Iblant ser vi at ei jente har blitt slått, men når vi spør henne om det sier hun at det var en kunde. Samme dag forteller venninnene hennes til oss at det var halliken hennes som slo henne fordi hun hadde tjent for lite penger. Selv betegner jentene hallikene sine som "boyfriends".

Flertallet av prostituerte som vi møter har ikke utdanning utover grunn- eller videregående skole. Om de har noen yrkesrettet utdanning, får de bare dårlig betalte jobber. I tillegg er mange som ikke har god kontakt med foreldrene sine eller andre familiemedlemmer og det ser ut til å påvirke jentenes valg for prostitusjon når de verken får støtte fra staten i sitt hjemland eller fra familiene.

Albanske og Sørøsteuropeiske kvinner

Albanske kvinner er i begynnelsen av 20-årene, de kommer fra rurale strøk og har sjeldent utdannelse utover grunnskole. Mange har droppet ut av videregående. De kommer fra et patriarkalsk og mannsdominerende samfunn. Få av de albanske har organisatorer som de gir en prosentandel til og som de bare har et profesjonelt forhold til. De fleste har kjærester som de er sammen med og som de har en felles økonomi med. Det vil si at all profitten går til den felles økonomien. Men det fins variasjoner. Noen jobber på egenhånd etter å ha løsrevet seg fra tidligere kjæreste eller hallik. I tillegg til å informere om hvilke rettigheter de har i Norge dersom de har vært utsatt for menneskehandel og å tilby hjelp, er det viktig å gjøre dem mer bevisste som kvinner og å bygge selvtillit.

Mange av de albanske søker asyl når de kommer hit, men en del er også turister i Norge med opphold i Hellas eller Italia. Jo lengre de har vært i Vesten, jo mer selvstendige er de, både når det gjelder kontroll over egen arbeidssituasjon og i forhold til kunnskap om det vestlige samfunn.

Familien har en sterk posisjon i Albania og båndene mellom familiemedlemmene er i større grad enn her preget av pliktfølelse og nærhet. Kollektiviteten står sterkt i Albania der det i Norge i større grad er individualiseringen av samfunnet som er idealet. Plikten overfor familiemedlemmer er da annerledes. Her har foreldre større plikt og ansvar overfor sine barn enn barna har ansvar for sine foreldre. Om noe har gått galt økonomisk i en albansk familie, er det en plikt å forsørge både foreldre og søsken hvis en har mulighet til det. Dette er viktig å ha med seg for å forstå disse kvinnene. Man kan ofte si: du kan jo reise tilbake og begynne i fabrikken... men ofte handler det ikke bare om henne og hennes livssituasjon, men hele familiens.

Nigerianske kvinner

Som alle er kjent med har det den siste tiden vært en stor økning i antallet nigerianske kvinner i prostitusjonsarenaen i Oslo. De kommer til Norge stort sett via Italia og Spania.

Vi vet fra rapporter om nigerianske kvinner at de inngår avtaler med sine organisatorer i hjemlandet. Avtalene innebærer som regel at kvinnene lover å betale tilbake den gjelden de er ansvarlig for, samt å ikke angi sine bakmenn og madammer. Avtalene knyttes noen ganger opp mot tro og spiritualitet (voodoo) men i hvilken grad kvinnene føler seg knyttet til disse løftene, og i hvilken grad løftene har makt over kvinnene, er avhengig av den enkelte person og dennes tro. Truslene består som regel i løfter om død, problemer og vansker for egen person og familie.

I tidsskriftet "Samtiden" [3-2005] handler noen av artiklene om prostitusjon. I artikkelen "Jeg er Gina" sier Gina etter å ha fått betvilt effekten av voodoo av den norske journalisten: "Jeg er fra Afrika. Du kjenner ikke Afrika, Martin".

Kvinnene trenger derfor tett oppfølging og støtte for å kunne forlate prostitusjonen pga. truslene og kvinnenes "state of mind". I Italia gir en organisasjon psykologhjelp. Dette er vanskelig og byr på en rekke utfordringer, da det å motta psykologhjelp ikke er verken vanlig eller anerkjent blant befolkningen i Nigeria. Der tror man i hovedsak på tradisjonelle former for hjelp. Det er derfor vanskelig å overbevise kvinnene om at de kan dra nytte av psykologhjelp. Kulturformidlerne jobber for å bygge tillitt og forklare hva psykologhjelp innebærer og hva det kan gjøre for den enkelte. Vi opplever også det samme i forhold til sosialarbeiderne. Hvis vi tilbyr de sosial hjelp i form av samtale, vil de bare spørre: Kan hun skaffe meg en jobb?

Mange av kvinnene har blitt organisert ut av Nigeria av familiemedlemmer, som de også får et gjeldsforhold til. De nigerianske kvinnene har plikt til å hjelpe familien, og når familien sender en datter ut for å jobbe i Europa, forventer de en jevn pengestrøm tilbake, for i Europa er rikdommen... Og i en situasjon der ingen av familiemedlemmene har noen jobb i Nigeria, stilles det ikke så mange spørsmål til hvordan pengene tjenes. Den situasjonen er for oss i Norge kanskje ikke så lett å forestille seg.

Det nigerianske samfunnet er tradisjonelt og mannsdominert med storfamilien som ramme. Mange av de nigerianske kvinnene er analfabeter eller har svært dårlige lese- og skriveferdigheter etter å ha måttet avbryte grunnskole på grunn av pengemangel i familien. Dette gjør dem sårbare overfor sine organisatorer da de lettere kan utnyttes i forhold til hvor mye penger de skylder og betaler tilbake.

Konflikt mellom de norske og de utenlandske

En ting er at de norske og de utenlandske kvinnene er konkurrenter i prostitusjonsmarkedet, men alle konkurrerer med hverandre på dette markedet uavhengig av nasjonalitet for å tjene de pengene de har satt som mål å tjene. Det er en del kulturforskjeller som av og til skaper misforståelser når de ulike gruppene er sammen med hverandre. De norske synes det f. eks. er frekt av de utenlandske å ikke smile eller hilse når de kommer på sentret. Men det regnes ikke for frekt i Baltikum eller Nigeria. Det er ikke vanlig å smile til noen du ikke kjenner. Ofte reageres det også på at det snakkes høyt blant de utenlandske og at dette er uhøflig. Men å slippe seg løs og å delta lidenskapelig i samtalen eller diskusjonen er nettopp et tegn på at man er i godt selskap. Som dere hører er det mye vi kan lære om hverandre, og når folk blir bedre kjent, øker toleransen betydelig.

Hva gjør vi konkret?

Kulturformidlerne er alltid til stede når vi har tilbud om legehjelp. De er sammen med kvinnene mens de venter, og er med inn til lege, sykepleier eller sosialarbeider ved behov eller ønske. Det er alltid litt ventetid slik at kulturformidlerne har tid til å bli kjent med kvinnene og historiene deres. Vi benytter denne tiden til å gi dem informasjon om rettigheter, helse- og sosiale tilbud, og Norge generelt på deres eget språk, både muntlig og gjennom å dele ut brosjyrer.

Kulturformidler følger også til andre oppdrag som utføres andre steder enn på Pro Sentret, eksempelvis til abort på Ullevål sykehus. Der er vi med for å tolke og være en støtte gjennom en vanskelig situasjon. Vi deltar også på møtevirksomheten på Pro Sentret der vi utveksler erfaringer med de andre fagarbeiderne. I tillegg har vi ansvar for å dokumentere det vi observerer og blir fortalt. Vi er også forberedt til å hjelpe ved akutte situasjoner der de f. eks. går fra halliken eller trenger akutt juridisk eller helsehjelp. Vi følger kvinnene til sosialkontor eller legevakt hvis de har behov for det, ofte i samarbeid med en sosialarbeider. Kulturformidlerne deltar også i den oppsøkende virksomheten, der de sammen med en sosialarbeider eller sykepleier oppsøker kvinnene på deres arena, enten på i gateprostitusjonen eller på innemarkedet.

Kulturformidling som metode

Kulturformidling som metode har vært viktig for å nå ut til brukergruppene. Kulturformidling er en nøkkel til forståelse og god hjelp, og vi oppfordrer andre sosial og helsetiltak til å benytte seg av samme metode. Økt andel utenlandske kvinner har fordret til nytenkning på Pro Sentret, og med det moderne flerkulturelle Norge bør også andre institusjoner og organisasjoner gjøre det samme. For de aller fleste er det å bli tilbudt hjelp av en organisasjon der det jobber noen med samme bakgrunn med på å styrke tilliten til denne organisasjonen, og det gir et annet bilde av Norge.

Pro Sentret er:

et riksdekkende kompetansesenter for prostitusjon. Vi er også Oslo kommunes hjelpetiltak for kvinner og menn med prostitusjonserfaring. Vi er finansiert ved statlige og kommunale midler. Vi er 16 ansatte og flere frivillige medarbeidere.

SOM KOMPETANSESENTER SKAL VI HA LANDSDEKKENDE VEILEDNINGS- OG KUNNSKAPSFORMIDLINGSOPPGAVER OM:

- kvinnelig og mannlig prostitusjon og barneprostitusjon
- årsaker og skadevirkninger til prostitusjon
- gode metoder i sosialt arbeid med personer som prostituerer seg

Vi skal tenke forebygging og ha et likestillingsperspektiv, samt holde oss ajour med utviklingen i Norge og internasjonalt.

- Vi skal yte veiledning på forespørsel fra ansatte i hjelpeapparatet
- svare på henvendelser fra prostituerte over hele landet
- bistå universiteter, høyskoler og grunnutdanninger med materiell og undervisning og initiere forskning
- ta imot studenter og hospitanter
- utarbeide dokumentasjon og bibliotek
- drive informasjons- og holdningsarbeid.

SOSIALT HJELPETILTAK:

ARBEID MED ENKELTPERSONER: Et individuelt rettet arbeid står sentralt i vårt tilbud. Utgangspunktet er den enkelte brukers ønske om råd og veiledning, det være seg om økonomiske, juridiske eller sosiale og helsemessige spørsmål. Vi tilbyr også hjelp til endring og personlig vekst. Vi har taushetsplikt.

VARMESTUE: Varmestua er et lavterskeltilbud basert på omsorg og motivasjon. Vi stimulerer brukerne til deltakelse i driften. Vi initierer miljøtiltak og har fokus på bedret helse. En skadereuserende profil samt rehabilitering er metoder i arbeidet.

OPPSØKENDE ARBEID I PROSTITUSJONSMILJØENE: Hovedmål er helseopplysning og forebygging. Et særlig fokus på unge i prostitusjonen er viktig.

PROSJEKTER/GRUPPEARBEID: Siden Pro Sentret startet i 1983 har vi sett det som viktig å være åpne for prosjekter og gruppevirksomhet, både for å undersøke/kartlegge et område eller prøve ut nye metoder.

Pro Sentret tror at:

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd. (fra menneskerettighetserklæringen)

Pro Sentret ønsker å bygge sitt arbeid på det beste i vårt samfunns humanistiske tradisjon. Prostitusjon er ikke en egenskap ved mennesker, men en handling. Vi ønsker å se enkeltmennesket i et helhetlig perspektiv. Samfunnet trenger å vise solidaritet med kvinner og menn som selger sex. Vi må se dem som subjekter i egne liv og ha respekt for deres valg. Vi ønsker å bryte ned myter og fordømmer med innsikt og vil arbeide for at samfunnet ikke brennmerker de som deltar i prostitusjonen. Prostitusjon foreligger når minst to parter kjøper, respektivt selger seksuelle tjenester. Samfunnet bør ha en betydelig forebyggende innsats mot prostitusjon og et godt sosialt tilbud til de som vil ut av det. Arbeidet må være basert på en ikke - fordømmende holdning.

Pro Sentret
OSLO KOMMUNE

Tollbugaten 24 / N-0157 Oslo / Norway
Tlf. +47 23 10 02 00 / Telefaks: +47 22 41 05 44 / E-mail:
prosentret@sby.oslo.kommune.no
www.prosentret.no